

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Istorie și Filosofie

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ

A DEPARTAMENTULUI ISTORIA ROMÂNILOR,
UNIVERSALĂ ȘI ARHEOLOGIE

IV
ediția

IN MEMORIAM
Gheorghe Palade
(1950-2016)

PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Chișinău 2017

Comitetul organizatoric

Ion EREMIA, dr. hab., prof. univ.

Ion GUMENĂI, dr. hab., conf. univ.

Aurel ZANOCI, dr., conf. univ.

Valentin ARAPU, lector

Igor BERCU, lector

Mihail BĂȚ, lector

Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie (ediția a IV-a) *In Memoriam Gheorghe Palade* este organizată cu sprijinul agenților economici: Compania „Berlizzo Group”, director general **Otilia Drăguțanu**; Întreprinderea Municipală „Piața Centrală”, mun. Chișinău, precum și a personalităților distincte, absolvenți ai Facultății de Istorie, reprezentanți ai instituțiilor culturale, ai administrației publice centrale și locale, ai mediului de afaceri: **Roger Gladei** (Biroul asociat de avocați „Gladei & Partners”), **Igor Șarov, Liliana Palihovici, Sergiu Palihovici, Ion Leucă și Vasile Patrașco.**

Ne exprimăm înalta considerație și toată gratitudinea noastră pentru suportul acordat în desfășurarea înaltului for științific – *In Memoriam Gheorghe Palade.*

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Istorie și Filosofie

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ

A DEPARTAMENTULUI ISTORIA ROMÂNILOR,
UNIVERSALĂ ȘI ARHEOLOGIE

IV
ediția

VINERI, 28 APRILIE 2017

Editor: Aurel Zanoci

**PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR**

Chișinău 2017

CZU [94+902/904]:378.4(478-25)(082)=135.1=161.1

S 5

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Sesiunea științifică a Departamentului Istoria Românilor, Universală și Arheologie: În memoriam Gheorghe Palade (1950-2016), ediția a 4-a, 28 aprilie, 2017: Program. Rezumatele comunicărilor / Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Istorie și Filosofie; ed.: Aurel Zancoci; com. org.: Ion Eremia [et al.]. – Chișinău: CEP USM, 2017. – 104 p.

Apare cu sprijinul Companiei „Berlizzo Group”, Întreprinderea Mun. „Piața Centrală”, absolvenți ai Fac. de Istorie [et al.]. – Texte: lb. rom., rusă. – 100 ex.

ISBN 978-9975-71-901-8.

PROGRAM

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
(SALA SENATULUI, BLOCUL CENTRAL)

VINERI, 28 APRILIE 2017

9 ⁰⁰ -9 ³⁰	Ședința de deschidere a sesiunii științifice
9 ³⁰ -10 ³⁰	Ședința plenară
Ion NICULIȚĂ <i>Universitatea de Stat din Moldova</i>	Coefficientul de credibilitate în reconstituirea realităților istorice
Constantin STOENESCU <i>Universitatea din București, România</i>	Ce mai înțelegem astăzi prin expresia lui Iorga „Bizanț după Bizanț”? O analiză conceptuală
10 ³⁰ -11 ⁰⁰	Pauză de cafea
11 ⁰⁰ -13 ⁰⁰	Desfășurarea lucrărilor pe secții
13 ⁰⁰ -14 ⁰⁰	Prânzul
14 ⁰⁰ -16 ⁰⁰	Desfășurarea lucrărilor pe secții
16 ⁰⁰ -17 ³⁰	<i>In memoriam</i> Gheorghe Palade
17 ³⁰ -18 ⁰⁰	Lansare de carte (sala 530, blocul central)
Prezentare: Silviu B. Moldovan	Corneliu Ciucanu, <i>Dreapta național-creștină în Moldova, Basarabia și Bucovina. Documente</i> . Colecția „Românii în istoria universală. The Romanians in the world history (vol. 437), Iași: Tipo Moldova, 2016.

CNSAS, *Securitatea (1948-1989)*, vol. I, coordonatori Florian Banu și Liviu Țăranu, Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun, 2016.

Florian Banu, *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1948-1989)*, prefață de Mihai-Răzvan Ungureanu, București: Editura Corint, 2016.

Buletin informativ al Simpozionului Național *Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei*, II, Piatra Neamț: Editura Cetatea Doamnei, 2016.

Prezentare:
Ludmila Cojocar

Ludmila Cojocar (editor). *Arhivele Memoriei. Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Memorii, documente, studii de caz. Vol. I: Cercetări realizate în localitățile din centrul Republicii Moldova*, tom I, Chișinău: Balacron, 2016.

Prezentare:
Elena Postică

Elena Postică (editor). *Arhivele Memoriei. Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Memorii, documente, studii de caz. Vol. II: Cercetări realizate în localitățile din sudul Republicii Moldova*, tom I, Chișinău: Balacron, 2016.

Prezentare:
Lidia Pădureac

Lidia Pădureac (editor). *Arhivele Memoriei. Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. Memorii, documente, studii de caz. Vol. III: Cercetări realizate în localitățile din nordul Republicii Moldova*, tom I, Chișinău: Balacron, 2016.

SECTIA ARHEOLOGIE
ȘI ISTORIE ANTICĂ

(AUD. 535, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Oleg LEVIŢKI, Aurel ZANOCI

**Mariana VASILACHE-
CUROȘU**

*Muzeul Național de Istorie a
Moldovei*

**Istoria unui muzeu dispărut: peregrinările
colecțiilor arheologice prin târgul
Chișinăului**

Sergiu BODEAN

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Locuirea eneolitică din bazinul râului
Botna**

Eugen MISTREANU

*Muzeul Național de Istorie a
Moldovei*

**Note privind documentarea siturilor
gumelnițiene (varianta Bolgrad) în
spațiul pruto-nistrean**

Ghenadie SÎRBU

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Grupul Gordinești în contextul
eneoliticului târziu din bazinul Nistrului
Superior, Bugului de Nord și al Horynului**

Małgorzata RYBICKA

*Institutul de Arheologie al
Universității din Rzeszów,
Polonia*

Aleksandr DIACHENKO

*Institutul de Arheologie al
ANȘU, Kiev, Ucraina*

Dariusz KRÓL

*Institutul de Arheologie al
Universității din Rzeszów,
Polonia*

**Vitalie BURLACU,
Ghenadie SÎRBU,
Natalia PAȘENCIUC**

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Inventarul litic din așezarea eneolitică
târzie Gordinești II-Stîncă goală**

Victoria SURDU

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Delimitări cronologice ale culturii
lamnaia în spațiul carpato-nistrean**

Mariana SÎRBU

*Muzeul Național de Istorie a
Moldovei*

**Stolniceni II – o nouă așezare cu
„cenușare” descoperită în zona de nord a
Republicii Moldova**

Stanislav ȚERNA

*Universitatea „Școala
Antropologică Superioară”*

**Topografia fortificațiilor hallstattiene
timpurii din spațiul tiso-nistrean**

Aurel ZANOCI

*Universitatea de Stat din
Moldova*

14⁰⁰-16⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Octavian MUNTEANU, Andrei COROBCEAN

**Oleg LEVIȚKI,
Livia SÎRBU**

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Motive estice în complexul ceramic al
așezării din prima epocă a fierului Trinca
„Izvorul lui Luca”**

Денис ТОПАЛ

*Университет «Высшая
антропологическая школа»*

**Генезис клинкового оружия
на западных рубежах Скифии.
Трансильвания и Южные Карпаты**

**Andrian
FORMANCIUC**

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

Specificul și importanța unor obiecte de schimb în cadrul relațiilor comerciale dintre traci și colonizatorii greci (sec. VII-VI a. Chr.)

Andrei COROBCEAN

*Universitatea de Stat din
Moldova*

Problema abordării etnice a variației stilului artistic din spațiul balcano-carpato-pontic în secolele V-III a. Chr.

Octavian MUNTEANU

*Universitatea Pedagogică de
Stat „Ion Creangă”*

Noi descoperiri în vestul promontoriului Butuceni (campania anului 2016)

Sergiu POPOVICI

Agencia Națională Arheologică

Ion CIOBANU

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

Fortificația din perioada romană de la Etulia, UTA Găgăuzia (informație preliminară)

**Mihaela IACOB,
Dorel PARASCHIV**

*Institutul de Cercetări Eco-
Muzeale „Gavrilă Simion”
Tulcea, România*

Cercetări arheologice în situl (L)Ibida

SECTȚIA ISTORIE
MEDIEVALĂ

(AUD. 533, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Costică ASĂVOAIE, Ion EREMIĂ

Victoria COJOCARU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**„Trădare și pedeapsă” în Moldova
secolelor XIV-XVI**

Emil DRAGNEV

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**„Teoria sfinților” în naosurile bisericilor
din Moldova secolelor XV-XVI**

Sergiu CHIOSA

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Observații asupra consacrării ctitoriilor
lui Ștefan cel Mare**

Ion EREMIĂ

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Despre capitulațiile Imperiului Otoman
cu Polonia și Rusia în secolul al XVII-lea -
începutul secolului al XVIII-lea**

Aurel NICODEI

*Inspectoratul Școlar Vrancea,
România*

**Construcții religioase la Curbura
Carpaților, secolele XVII-XVIII**

**Costică ASĂVOAIE,
Cosmin NIȚĂ**

*Complexul Muzeal Național
„Moldova” Iași, România*

Parcursurile unui Proiect istoriografic

Anatolie BAJORA

Universitatea Shanghai, China

Religia la găgăuzi de-a lungul timpului

14⁰⁰-16⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Eugen CERNENCHI, Alina FELEA

Ion GUMENÂI

*Universitatea de Stat din
Moldova*

Disputele funciare dintre mănăstirile din nordul Moldovei, reflectate în opera lui Andronic Popovici „Istoria sfintelor mănăstiri Neamț și Secu”

Eugen CERNENCHI

Institutul de Istorie, AȘM

Doi „diplomați de carieră” din secolul al XVI-lea – Avram din Bănila și Nicolae Burlă

Olesea BALACAN

*Universitatea de Stat din
Moldova*

Ciclul Pătimirilor și a Învierii din naosurile bisericilor din epoca lui Petru Rareș

Alina FELEA

Institutul de Istorie, AȘM

Considerații asupra istoriei familiei în Țara Moldovei: violența fizică (sec. XVII - înc. sec. al XIX-lea)

**Costică ASĂVOAIE,
Adriana MIRON,
Cosmin NIȚĂ**

*Complexul Muzeal Național
„Moldova” Iași, România*

Începuturile unei restaurări. Cercetarea istorică și arheologică a bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” din municipiul Iași

Igor BERCU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

„Raialele” Țării Moldovei în contextul războaielor ruso-austro-otomane din a doua jumătate al secolului XVIII-lea

SECTIA ISTORIE
MODERNĂ

(AUD. 421, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Brîndușa MUNTEANU, Igor CHIOSA

Igor CHIOSA

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Organele de poliție în Basarabia între
1812-1828: Cadrul legal și principalele
direcții de activitate**

Valentin TOMULEȚ

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Onomastica românească din ținutul Hotin
potrivit statisticii din 1821**

Иван ДУМИНИКА

*Институт культурного
наследия, АНМ*

**К вопросу о болгарских
священнослужителях, переселенцев в
Бессарабию в 1830 г**

Brîndușa MUNTEANU

Muzeul Unirii, Iași, România

Zestrea în Moldova regulamentară

Andrei EMILCIUC

Institutul de Istorie, AȘM

**Procurile negustorești ca sursă de
studiere a practicilor comerciale în
Basarabia (1830-1853)**

**Eugen-Tudor
SCLIFOS**

Institutul de Istorie, AȘM

**Sardinia și chestiunea sudului Basarabiei
(1856)**

14⁰⁰-16⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Liliana CONDRATICOVA, Ilie GULICA

Angela BAXAN

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Aspecte privind administrația
provincială țaristă, birocrăția și corupția
administrativă în lucrarea lui Anatole
Leroy-Beaulieu *L'Empire des tsars et les
Russes (1881-1889)***

Cristina GHERASIM

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Acțiunile de binefacere – element al
modelelor mondene și cotidiene specifice
mediului nobiliar din Basarabia în secolul
al XIX-lea**

**Liliana
CONDRATICOVA**

*Institutul Patrimoniului
Cultural, AȘM*

**Piese de feronerie lucrate la turnătoria
lui S. Serbov**

Petru GOLBAN

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Calitatea corpului didactic în cadrul
școlilor agricole din Basarabia**

Ilie GULICA

JURNAL de Chișinău

**Considerații privind evoluția
învățământului secundar în Basarabia (a
doua jumătate a secolului XIX - începutul
secolului XX)**

Silvia SCUTARU

*Liceul teoretic „N. Iorgă”,
Chișinău*

**Tezele istoriografice sovietice și
contemporane cu privire la evoluția
bisericii basarabene la răscrucea
secolelor XIX-XX**

SECTIA ISTORIE
CONTEMPORANĂ (I)

(AUD. 520, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Corneliu CIUCANU, Iurii SEMENIUC

Corneliu CIUCANU

*Centrul de Istorie și Civilizație
Europeană, Filiala Iași a
Academiei Române, România*

Iașii la 1917 și pericolul bolșevic

Alexandru GHEȚAN

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Reorganizarea sistemului medico-sanitar
din Basarabia anilor 1918-1919**

Iurii SEMENIUC

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Reforma agrară din 1921 în Basarabia
pentru uzul elevilor**

Bogdan MINEA

*Institutul de Arheologie Iași,
România*

**Un așezământ de cultură din perioada
interbelică – Ateneul Tătărași**

Carmen CIORNEA

*Universitatea „Ovidius”,
Constanța, România*

**Aseceristul Sandu Tudor între
etnocentrism și universalism**

Vasile FILAT

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Cercurile de tineret ale Bisericii Baptiste
din Basarabia**

Vasile CREȚU

*Universitatea de Stat din
Tiraspol*

**Construcția localurilor de școală
secundară în Basarabia interbelică**

Silvia GROSSU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Valențe identitare în activitatea
publicistică a Mitropolitului Gurie al
Basarabiei**

SECTIA ISTORIE
CONTEMPORANĂ (I)

(AUD. 530, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Daniel LAZAR, Liliana ROTARU

Dan RADU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Un an de activitate a administrației
românești în orașul Odesa**

**Ludmila D.
COJOCARU**

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Impactul politicilor represive de
sovietizare în rândul persoanelor minore
din RSS Moldovenească (1940-1941,
1944-1953): considerații asupra unei
probleme de cercetare**

Liliana ROTARU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**„Foștii” – angajați în sistemul
de învățământ superior din RSS
Moldovenească după 1944**

Daniel LAZAR

*Universitatea „Al. I. Cuza”,
Iași, România*

**Refugiații iugoslavi din România: exilați
politici sau „agenții lui Tito”? (1948-
1952)**

Lidia PĂDUREAC

*Universitatea „Alecru Russo”
din Bălți*

**Foamea în deportare: mărturii
ale supraviețuitorilor basarabeni și
bucovenieni**

Cristina PREUTU

*Universitatea „Al. I. Cuza”,
Iași, România*

**Lectori și propagandiști în regimul
comunist din România: între
profesionalizare și profesionalism**

Andreea TUZU

*Institutul de Istorie „Nicolae
Iorga”, București, România*

**Recuperări istorice. Personalități și
acțiuni ale exilului românesc postbelic
promotoare ale cauzei Basarabiei (1949-
1989)**

14⁰⁰-16⁰⁰

Comunicări

Moderatori: Paul NISTOR, Ion Valer XENOFONTOV

Rodion RUSNAC

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Modul socialist de viață în colhoz. Repere
istoriografice**

Paul NISTOR

*Institutul de Istorie „A.D.
Xenopol” Iași, România*

**Politica de personal a MAE către Legația
RPR din Washington, în timpul Războiului
Rece (1960-1961)**

Silviu B. MOLDOVAN

*Consiliul Național pentru
Studierea Arhivelor Securității,
București, România*

**Stalinismul între flux și reflux: impactul
anului 1968 asupra României**

**Cristiana-Maria
ASĂVOAIE**

*Universitatea „Al. I. Cuza”,
Iași, România*

**Didactica istoriei și preeminența
hermeneutică a întrebării**

Constantin VICĂ

*Universitatea din București,
România*

**Războiul digital al scrierii (hiper)istoriei.
Fapte brute, neutralitate axiologică și
identitate culturală @ Wikipedia**

Ilie GÎRNEȚ

*Universitatea de Stat „B.P.
Hasdeu” din Cabul*

**Colaborarea interparlamentară dintre
Republica Moldova și Uniunea Europeană
(27 august 1991 - 27 iunie 2014)**

**Ion Valer
XENOFONTOV**

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Atribute și exponate în muzeul privat al
familiei Juravski**

MASĂ-ROTUNDĂ
PROBLEME ALE FILOSOFIEI
ȘI ANTROPOLOGIEI
CONTEMPORANE

(AUD. 511, BLOCUL CENTRAL)

11⁰⁰-13⁰⁰

Participanți:

Constantin STOENESCU	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Viorel CERNICA	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Sorin COSTREIE	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Laurențiu GHEORGHE	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Lilian CIACHIR	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Carmen Viviana CIACHIR	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Constantin VICĂ	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Ecaterina MATEI	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Mihai MATEI	<i>(Universitatea din București, România)</i>
Eudochia SAHARNEANU	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Vasile ȚAPOC	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Dumitru CĂLDARE	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Svetlana COANDĂ	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Anghelina SUCEVEANU	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Eugenia BOGATU	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Dumitru DODUL	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Angela POPA	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Sorin SCUTELNIC	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Alexandru LUPUSOR	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Tatiana MĂRGĂRINT	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>
Victoria VRABIE	<i>(Universitatea de Stat din Moldova)</i>

IN MEMORIAM
GHEORGHE PALADE

(AUD. 530, BLOCUL CENTRAL)

16⁰⁰-17³⁰

Moderatori: Ion AGRIGOROAIEI, Valentin ARAPU

Ion AGRIGOROAIEI

*Universitatea „Al. I. Cuza”,
Iași, România*

**Profesorul dr. Gheorghe Palade și
procesul integrării Basarabiei în România
întregită**

Anatol PETRENCU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Gheorghe Palade – istoric al perioadei
interbelice românești**

Valentin ARAPU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Gheorghe Palade: radiografia unei
bibliografii realizate prin cercetare și
lupta pentru emancipare națională**

Vladimir POTLOG

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Gheorghe Palade (1950-2016): istoric și
om al cetății**

Nicolae CIUBOTARU

*Universitatea Pedagogică de
Stat „Ion Creangă*

**Gheorghe Palade – pedagog, istoric,
profesor**

Dumitru SÎRGHI

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Gheorghe Palade – profesorul,
cercetătorul și omul cetății**

Silvia GROSSU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Gheorghe Palade: mesajul constant de
încurajare a tinerilor cercetători de
istoria presei naționale**

Valentina BUTNARU

*Societatea Limba Noastră cea
Română*

**Gheorghe Palade: „Eu țin la folosul
națiunii, nu la fala mea”**

Elena MURARU

*Universitatea de Stat din
Moldova*

**Vocația de dascăl universitar a
profesorului Gheorghe Palade**

REZUMATELE COMUNICĂRILOR

┌
IN MEMORIAM
GHEORGHE PALADE
└

Profesorul dr. Gheorghe Palade și procesul integrării Basarabiei în România întregită

Ion AGRIGOROAIEI

Imediat după Marea Unire, integrarea noilor provincii în statul român întregit, unificarea administrativă, a vieții materiale și spirituale au fost un proces complex, având de întâmpinat dificultăți de natură obiectivă și subiectivă; cele mai multe dintre acestea vor fi depășite, în multe privințe, într-o perioadă relativ scurtă de timp.

Fără a ocoli celelalte componente, profesorul nostru a realizat o analiză profundă a unificării din domeniul vieții spirituale, în direcții deosebit de semnificative pentru înțelegerea de ansamblu a procesului : învățământul și viața spirituală, școala și biserica. Printr-o temeinică documentare, realizările sale științifice se înscriu în rândul celor mai valoroase contribuții ale istoriografiei românești, în ansamblul său, din ultimele decenii.

Profesorul dr. Gheorghe Palade ne oferă și un model metodologic de abordare, nu numai pentru Basarabia, ci și pentru întreaga evoluție culturală a României întregite. Opera sa, studiată cu atenție, ni-l aduce mereu între noi, ca distins profesor, ca personalitate ce a propovăduit cu consecvență – de la catedră sau prin numeroasele sesiuni științifice – un înalt mesaj patriotic, mereu actual.

Gheorghe Palade – istoric al perioadei interbelice românești

Anatol PETRENCU

În anii puterii sovietice istoricii au fost obligați să prezinte denaturat trecutul Basarabiei, unite cu România în martie 1918. Istoriografia sovietică, atât cea din RSFS Rusă, cât și cea din RSS Moldovenească, a prezentat perioada interbelică a Basarabiei drept ani de ocupație, de dominare a unui regim sângeros etc. Mari probleme, referitoare la istoria concretă, reală, cum ar fi, de exemplu, viața politică, economică, socială, culturală, educațională, religioasă etc. nu au fost studiate. De abia în anii Restructurării și transparenței, promovate de Mihail Gorbaciov, istoricii au ridicat o serie de probleme, referitoare la perioada interbelică a spațiului pruto-nistean. Studiile au continuat și după proclamarea independenței Republicii Moldova.

Istoricul Gheorghe Palade a fost pasionat de subiecte nestudiate în trecut, interesante, având importanță majoră pentru cunoașterea istoriei plaiului nostru – parte indispensabilă a Spațiului Românesc. Preocupările istoricului Gheorghe Palade, redactate cu multă meticulozitate și seriozitate, au fost publicate în revistele de specialitate din România și Republica Moldova, o parte din ele fiind adunate în volumul *Integrarea Basarabiei în viața spirituală românească (1918-1940)*, Chișinău, Editura „Cartdidact”, 2010, 306 p. Din temele abordate de autor vom evidenția politica culturală, promovată de autorități în Basarabia, politica educațională („naționalizarea învățământului în Basarabia după Unirea din 1918”), probleme confesionale, mari figuri basarabene (Vasile Stroescu, Paul Gore, Gurie Grosu, Alexandru Boldur etc.).

Gheorghe Palade: radiografia unei bibliografii realizate prin cercetare și lupta pentru emancipare națională

Valentin ARAPU

Parcursul profesional al istoricului Gheorghe Palade a fost marcat de frământările unei generații care a trecut prin vicisitudinile unei societăți totalitare, revelațiile mișcării de emancipare națională și aspirațiile integrării tuturor românilor în spațiul european.

Multiplele studii publicate reflectă diversitatea priorităților sale științifice, relevante fiind următoarele: integrarea Basarabiei în cadrul României întregite; viața spirituală, în special sistemul de educație laică și teologică. O direcție aparte de cercetare este reprezentată de publicațiile dedicate personalităților notorii care au contribuit la menținerea flăcării românismului în Basarabia și Transnistria: Alexandru Boldur, Vasile Stroiescu, Paul Gore, Ioan Pelivan, Petre Ștefănuță, Gurie Grosu, Ion Mihalache, Constantin Tomescu, Constantin Leancă, Gheorghe Năstase, Alexandru Smochină. O altă prioritate a cercetării vizează problema politicii represive sovietice față de românii basarabeni, manifestată prin mobilizarea forțată a populației, aplicarea violenței, reprimarea foștilor membri ai partidelor politice românești din Basarabia, deportările în masă a populației.

Profesorul Gheorghe Palade, aflându-se printre inițiatorii și promotorii mișcării de emancipare națională a românilor basarabeni, a acționat în valtoarea evenimentelor, manifestându-și cu abnegație valorile, opțiunile și aspirațiile împărtășite în calitate de: a) Președinte al Comitetului „Adevărul științific și drepturile omului”, membru al Comitetului Republican de Coordonare a Grevei Generale (1995); b) Vicepreședinte, ulterior Președinte al Asociației Istoricilor din Republica Moldova; c) Fondator al Consiliului Unirii, membru în Comisia pentru studierea și aprecierea regimului comunist totalitar din Republica Moldova, realizările în domeniul dat, fiind distinse cu „Ordinul de Onoare” (21.12.2010).

Gheorghe Palade (1950-2016): istoric și om al cetății

Vladimir POTLOG

Istoricul contemporanist Gheorghe Palade este un nume de referință în istoriografia recentă a spațiului românesc. Și-a consacrat viața activității didactice, științifice și civice. A fost unul dintre cei mai buni studenți și, ulterior, colegi pe care i-am avut la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Istorie. Era un cercetător avizat în problemele istoriei contemporane a românilor, în mod special a vieții culturale și spirituale din Basarabia interbelică. Lucrările elaborate de Gh. Palade sunt esențiale pentru a cunoaște în profunzime istoria spațiului românesc după 1918. A fost un istoric militant, pledând pentru menținerea cursului de *Istorie a românilor* și a sintagmei de *limbă română*, fiind unul dintre profesorii care au însuflit grevele studențești din anul 1995. Poziția civică în domeniul istoriei și-a manifestat-o și în perioada în care a fost președinte al Asociației Istoricilor din Republica Moldova. Erudiția, prestigiul social format pe parcursul vieții permit să-l considerăm pe Gheorghe Palade drept un om care a lucrat toată viața pentru a supraviețui prin operă, acțiuni și atitudini.

Gheorghe Palade – pedagog, istoric, profesor

Nicolae CIUBOTARU

Personalitatea umană este marcată de câțiva factori prioritari: familia, mediul educațional și imperativele epocii în care s-a format. Gheorghe Palade era originar din satul Puhoi, raionul Ialoveni, dragostea față de istorie fiindu-i cultivată de profesorii școlii din localitate. A crescut într-o familie numeroasă, fiind la părinți șase copii. S-a format într-un mediu benefic unde prioritare erau tradițiile de familie, spiritualitatea creștină, valorile naționale, fundamentate temeinic de înțelepciunea părinților.

În 1968 a devenit student la Facultatea de Istorie a USM, excelând în studii, cercetare și activități extra-curriculare. A participat împreună cu mai mulți colegi universitari la muncile în cadrul detașamentelor studențești de construcție în Kazahstan (1969) și în regiunea Tomsk (1970). În Magalî, un cătun izolat din Siberia, ne-am cunoscut cu o doamnă, deportată împreună cu părinții în 1949 din raionul Râșcani. Posibil că mărturiile auzite, l-au determinat pe Gheorghe Palade să cerceteze în continuare istoria românilor basarabeni prin prisma atrocităților comise de regimul totalitar comunist.

Gheorghe Palade a finalizat studiile cu excelență la USM. Ulterior a devenit doctorand la Universitatea M.V. Lomonosov din Moscova. A cercetat cu perseverență, documentându-se în fondurile din arhive și biblioteci. Încununarea reușitei de activitate științifică a fost marcată de susținerea tezei de doctor în istorie și de conferirea titlului de conferențiar universitar.

În anii '80 ai secolului trecut, odată cu revenirea la valorile naționale românești, acestea au devenit pilonii principali în crezul lui Gheorghe Palade, prioritară fiind reunirea Basarabiei cu Patria Mamă – România.

Gheorghe Palade – profesorul, cercetătorul și omul cetății

Dumitru SÎRGI

Născut pe 6 septembrie 1950, în familia unor țărani gospodari din satul Puhoi, în anul 1969 a absolvit școala medie din satul natal. În anii 1969-1974 și-a făcut studiile la USM, la Facultatea de Istorie obținând diplomă cu mențiune. După un an de activitate ca învățător de istorie la școala nr. 1 din Chișinău a fost angajat prin transfer în calitate de asistent la catedra de Istoria URSS a facultății de Istorie a USM. Admis în doctorantura Universității „M. Lomonosov” din Moscova, în 1982 a susținut cu succes teza, fiindu-i conferit titlul de doctor în istorie, ulterior gradul didactic de conferențiar universitar. A predat cursurile normative: Istoria URSS, Arhivistica, Istoria Românilor în epoca contemporană și numeroase cursuri speciale. Concomitent a desfășurat o amplă activitate de cercetare științifică, publicând peste 100 titluri de lucrări: articole științifice, articole de popularizare a cunoștințelor istorice, monografia „Basarabia în cadrul României între-gite 1918-1940”, culegerea de articole și studii „Integrarea Basarabiei în viața spirituală românească (1918-1940)”, manualul și crestomația pentru clasa a noua „Istoria românilor” etc. A participat cu comunicări la diverse conferințe și simpozioane științifice în republică și peste hotare, inclusiv la mai multe sesiuni ale Congresului spiritualității românești, unde a prezentat comunicări consacrate mișcării de eliberare națională din Basarabia în anii 1900-1918, unirii Basarabiei cu patria-mamă – România, vieții culturale din Basarabia în perioada interbelică etc.. A fost un participant activ al mișcării de renaștere și eliberare națională, un cercetător asiduu al crimelor comunismului. Drept rezultat fiindu-i apreciate meritele prin conferirea distincției guvernamentale „Ordinul de Onoare”.

Gheorghe Palade: mesajul constant de încurajare a tinerilor cercetători de istoria presei naționale

Silvia GROSSU

Simpozionul științific anual al studenților Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării „Presa națională – promotoare a revirimentului cultural din Basarabia”, a avut din 1999 până în 2013, în total 15 ediții. Prin aceste ediții anuale, cu modestele forțe ale tinerilor cercetători ai istoriei presei naționale am dorit să aducem în atenția societății academice subiecte insuficient cercetate din perioade ascunse sau interzise.

Scopul simpozionului era de a stimula interesul comunității științifice pentru istoria presei, de a încuraja implicarea și cooperarea tinerilor în cercetare, precum și de a asigura un cadru de dezbateri academice. Juriul simpozionului era constituit din specialiști cunoscuți în domeniu pentru a respecta maximal exigențele de corectitudine și obiectivitate în evaluarea și aprecierea investigațiilor științifice studențești: Maria Danilov, doctor în istorie, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, Ion Negrei, redactor al revistei „Cugetul”, Varvara Buzilă, doctor în istorie, directorul științific al Muzeului de Etnografie și Istorie Naturală, Vlad Pohilă, redactorul revistei „BiblioPolis”, publicist, Valentina Butnaru, președintele societății „Limba noastră cea română”, jurnalistă.

În repetate rânduri președinte al juriului a fost desemnat doctorul în istorie, conferențiarul Gheorghe Palade, care evalua comunicările studenților cu acribie științifică și meticulozitate. Grație implicării profesorului Palade, care atenționa studenții asupra diversității publicațiilor periodice autohtone, destinelor tragice a numeroși jurnaliști, precum și pentru valorificarea eforturilor colectivelor redacționale de înaltă vrednicie profesională, în acești ani a sporit interesul tinerilor pentru istoria neamului.

Gheorghe Palade: „Eu țin la folosul națiunii, nu la fala mea”

/Vasile Stroescu/

Valentina BUTNARU

Nu pot scrie la trecut despre Gheorghe Palade...

A fost atât de prezent în viața mea... M-am obișnuit cu această prezență încă din clasa a noua, când mi-a fost profesor de istorie și diriginte, la Vorniceni. Doar o jumătate de an. O jumătate de an care mi-a răsturnat concepția despre școală, despre disciplina de istorie, despre predarea istoriei în școală, despre pedagogie, despre relația profesor-elev... O jumătate de an care mi-a marcat viața: ne-a învățat să înțelegem esențialul dintr-o temă la istorie, să conspectăm cu teze, după care să putem povesti... Asta m-a ajutat în toți anii de facultate și mă ajută și azi. Era foarte înțelegător și foarte exigent. Dar nimeni nu se temea la orele lui...

După ce a plecat, a lăsat un gol în memoria clasei noastre și noi cu toții am devenit parcă alții, primeniți...

L-am regăsit la Universitate, când am venit la examenele de admitere. Aceeași exigentă, cunoscută mie. Exigență care impunea respect și nu teamă.

Cu câțiva ani mai târziu, ne-am reîntâlnit „pe baricade” – la Societatea Limba Noastră cea Română și la Asociația Istoricilor. Începând cu anul 1990, anul înființării acestor două asociații – cele mai vechi și mai longevive din spațiul basarabean – am trăit experiența conferințelor în deplasare, uneori – chiar în aer liber. Lecții, discuții, lansări de carte, mese rotunde, cenacluri, concursuri, conferințe studențești...

Pentru conferințele în deplasare elaboram mici echipe din care făceau parte scriitori, lingviști, istorici: Valentin Mândăcanu, Alexandru Gromov, Anatol Ciobanu, Anatol Eremia, Argentina Cupcea, Pavel Parasca, Ion Negrei... Și, desigur, Gheorghe Palade.

Și Concursul „Moștenire” se identifică, pentru mine, întâi de toate, cu Gheorghe Palade. Dar și cu distinșii profesori Pavel Parasca, Ion Eremia, Lidia Moldovanu, Valentin Arapu, Tamara Cristei, Nicanor Țurcanu...

Mi-a rămas dator. Scriind pentru istoria USM, a lăsat deoparte studiul despre SLNR, pentru care știu că avea niște schițe... Tot mai sper să gădesc pe undeva acel studiu...

Vocația de dascăl universitar a profesorului Gheorghe Palade

Elena MURARU

Parcursul vieții profesorului Gheorghe Palade a fost marcat de o performanță continuă pe dimensiunea didactică. Grație absolvirii cu excelență a Facultății de Istorie a USM, tânărul specialist Gheorghe Palade a fost repartizat să profeseze la cea mai prestigioasă instituție de învățământ pre-universitar din RSSM – Școala medie Moldovenească nr. 1 din Chișinău, actualmente Liceul Teoretic „Gheorghe Asachi”. Primii săi pași în predarea istoriei au fost tutelați de către doamna Zenovia Pârâu. Discipolii școlii amintite au jucat un rol important în procesul de emancipare națională a românilor basarabeni, contribuind la crearea elitei intelectuale și culturale. Performanțele, înregistrate în educația elevilor, i-au determinat pe diriguiitorii învățământului de atunci să-l avanseze pe profesorul Gheorghe Palade la treapta universitară. În mediul universitar a perseverat în arta didactică, aplicând metode avansate și tehnici novatorii, prelegerile sale fiind marcate de conținuturi academice, idei și concepte diversificate, predate și dezbătute, cu multă inspirație, cu toți cei dornici de a cunoaște istoria românilor. În calitatea sa de titular al cursului „Istoria contemporană a românilor” profesorul Gheorghe Palade a contribuit enorm de mult la menținerea și răspândirea valorilor autentice românești în Basarabia.

Calitățile sale de dascăl – corectitudinea, umanismul, empatia, toleranța, cumpătarea, acuratețea, exigența – i-au complementat vocația sa universitară, una cu multe reușite, bogată în discipoli care-i continuă misiunea sa nobilă de educație istorică a tinerilor basarabeni prin studiile și manualele publicate de către mentorul lor, profesorul și dascălul universitar Gheorghe Palade.

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE ANTICĂ

Coefficientul de credibilitate a reconstituirii realităților istorice

Ion NICULIȚĂ

Este cunoscut că apariția și evoluția evenimentelor sau fenomenelor istorice sunt determinate de locul, vremea și condițiile/ circumstanțele în care s-au derulat. Această constatare, devenită axiomă, este acceptată de majoritatea specialiștilor, indiferent de coloratura lor ideologică. Însă, în acest context mai puțin se atrage atenția asupra nivelului de contemplare și cognitivitate a celor ce s-au petrecut. Generațiile evului mediu nu au apreciat la justa lor valoare mentalitatea și sistemul creativ al antichității, tot așa cum cei din epoca modernă – civilizația medievală etc. Cauzele ce au condus la o asemenea situație sunt atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv. În această ordine de idei e necesar de menționat, că utilizarea surselor în reconstituirea trecutului ocupă un rol primordial, indiferent de caracterul sau originea lor (sunt artefacte, mituri sau narațiuni etnogeografice). Însă, ele, în mare măsură, nu dispun de un coeficient constant de credibilitate.

Pentru a ilustra această realitate e suficient de apelat la teoria antropogenezei, care în decursul secolului XX - începutul secolului XXI a suferit o evoluție ascendentă și contradictorie. Sunt cunoscute exemple mult mai concrete. Legendarele urbe Troia, Cnossos, Micene, Pylos, Tirint etc., deși actualmente în baza materialelor arheologice și relatărilor mitologice au o localizare cât de cât cunoscută, însă nu există nici un argument ce ar demonstra concret locul și perioada lor de activitate. Istoria Greciei și a Romei antice reconstituită, în mare măsură în baza relatărilor autorilor antici, mulți din ei contemporani ai evenimentelor descrise, în linii majore e subiectivă. Narațiunea antică, ca și cea din zilele noastre, apăra anumite interese, fie de orgoliu, fie de neam, polis sau economic. În unele cazuri, chiar de compe-

țiile olimpice (conflictul aheeano-cretan – mitul despre Tezeu și minotaur), fie de alt sens.

Materialele arheologice au și ele un caracter bizar, fiindcă în cele mai frecvente cazuri pot indica epoca și nu un segment cronologic scurt și precis, iar localizarea urbelor sau evenimentelor rămâne aproximativă. Aceasta se răsfrânge și asupra lumii barbare cunoscută după tradiția antică, coroborată cu datele ce rezultă din analiza materialelor arheologice.

Coeficientul de credibilitate este minim și în cazul documentelor istoriei recente, deoarece ele se realizează într-un limbaj specific, fie diplomatic, fie ideologizat. Cum ar trebui de tălmăcit fraza din documentul semnat de ministrul de externe al României Petre Roman și omologul său din Republica Moldova „scris într-o limbă comună”? Viitoarele generații nu vor fi în stare să descifreze adecvat o asemenea formulare a diplomației moldo-române de la începutul secolului XXI.

Evenimentele istorice pot fi reconstituite ori parțial, ori aproximativ. Diferența în mentalitatea generațiilor din diferite epoci istorice minimalizează coeficientul de credibilitate și nu permite o reconstituire adecvată a realităților istorice.

Istoria unui muzeu dispărut: peregrinările colecțiilor arheologice prin târgul Chișinăului

Mariana VASILACHE-CUROȘU

Fostul Muzeu de Arheologie, aflat în centrul or. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, nr. 35, a fost muzeul științific al Institutului de Arheologie și Istorie Veche al Academiei de Științe a Moldovei. Deschis pentru public în anul 1986, acesta își încetează existența în anul 2005, când patrimoniul său este transferat în gestiunea Muzeului Național de Istorie a Moldovei.

Activitatea sa era orientată spre crearea fondurilor colecțiilor arheologice și ale documentației aferente cercetării arheologice, precum și popularizarea cunoștințelor istorice și a moștenirii culturale. Gestiunea colecțiilor arheologice includea conservarea și restaurarea materialelor, inventarierea lor, clasificarea conform principiilor cultural-cronologice și păstrarea lor în condiții maxim favorabile procesului de cercetare.

Expoziția de bază a prezentat piese, începând cu cele provenite din stațiunile paleolitice din spațiul pruto-nistean până la reflectarea proceselor etno-culturale care au avut loc în perioada medievală. Expozițiile erau însoțite de numeroase imagini, reconstrucții și material auxiliar, care facilitau înțelegerea funcționalității pieselor și completau armonios expoziția.

Materialul arheologic din colecțiile muzeului a fost prezentat nu doar în cadrul expoziției permanente a instituției și a expozițiilor itinerante din țară ci a completat și expoziții organizate de muzeele din Europa, Asia și SUA.

Una dintre publicațiile, care reflectă patrimoniul fostului Muzeu de Arheologie, este catalogul, realizat de V. Marchevici în anul 1985, „Mărturii ale trecutului”. Ediția trilingvă, româno-ruso-engleză, prezintă o frumoasă colecție de piese arheologice, oferind scurte descrieri ale acestora și indicând apartenența lor patrimonială.

De-a lungul timpului muzeul a fost condus de mai mulți arheologi și cercetători ai Institutului de Arheologie și Istorie Veche al AȘM: Vsevolod Marchevici, Vasile Grosu, Eugen Sava, Ion Tentiuc, Tamara Diaconescu, Ana Niculiță.

Soarta colecțiilor, care au creat și completat primele expoziții ale acestei instituții, precum și a muzeului în sine, reflectă pe deplin soarta patrimoniului cultural, în special, și, în general, al culturii din Republica Moldova.

Locuirea eneolitică din bazinul râului Botna

Sergiu BODEAN

Actualmente pe cursul Botnei și a afluenților săi sunt atestate cca 10 situri ale culturii Cucuteni-Tripolie. Cinci dintre ele au fost cercetate prin săpături, restul fiind cunoscute în baza prospecțiilor de suprafață. Cele mai timpurii situri, documentate în prezent, sunt atribuite fazei Precucuteni III (Cărbuna I, Cărbuna II, Cărbuna XI, Hansca). Prima parte a fazei Cucuteni A în bazinul hidrografic al râului Botna este reprezentată de așezările de tip Ruseștii Noi (Ruseștii Noi I, Costești, Bardar I (?)). Complexul ceramic al acestor așezări îmbină tradițiile de la finalul precucutenianului (Târgul Frumos ș.a.), asociate cu noua categorie caracteristică acestei faze – ceramica pictată. Ultima constituie un procent relativ redus și are un anumit specific local vizavi de alte situri Cucuteni A. Din perioada finală a aceleiași faze fac parte așezările de tip Horodca (Horodca X, Horodca XII, Horodca Mare, Ulmu, Văsieni). Inventarul ceramic al acestui tip de așezări, deopotrivă cu ceramica atribuită tradițional etapelor Cucuteni A3-Cucuteni A4, cuprinde și vase cu decor specific începutului fazei Cucuteni A-B. Materialele recuperate au analogii directe în mai multe situri din dreapta Prutului, situate în Podișul Bârladului și Podișul Covurlui. Etapa finală a culturii Cucuteni-Tripolie este reprezentată de un număr restrâns de artefacte de la Ruseștii Noi I și Chircăiești (fragmente de străchini cu decor șnurat, amforete pictate ș.a).

Note privind documentarea siturilor gumelnițiene (varianta Bolgrad) în spațiul pruto-nistrean

Eugen MISTREANU

Studierea eneoliticului în spațiul Prut-Nistru cunoaște o nouă etapă, începând cu descoperirea de către I.T. Černjakov, în 1960, în localitatea Bolgrad, a unor materiale arheologice inedite. Acestea, după cum a fost demonstrat mai târziu, aparțineau culturii Gumelnița. Ulterior au fost atestate și alte situri arheologice, care conțineau material ce aparținea culturii Gumelnița. În procesul de cercetare al acestei culturi au existat etape când, datorită unui interes sporit din partea cercetătorilor, au fost investigate mai multe situri, soldate cu rezultate remarcabile. Însă, se remarcă și perioade când cultura eneolitică de agricultori din stepa Bugeacului a fost neglijată.

În acest demers obiectivul nostru este de a stabili arealul de răspândire al acestor comunități și, cel mai important, de a documenta numărul așezărilor gumelnițiene din zona de studiu – un exercițiu care s-a dovedit a fi destul de complicat. Încă, în 1986, L.V. Subbotin încearcă să facă ordine în problema cartografierii siturilor gumelnițiene de la nord de Dunărea de Jos. Astfel, el constată că, chiar dacă trecuse puțin peste 20 de ani de la primele cercetări în așezările gumelnițiene, în literatura științifică s-au strecurat, din motive necunoscute, un șir de erori și informații false privind numărul siturilor arheologice gumelnițiene. Autorul identifică, în toată literatura existentă la acea etapă, 68 de situri arheologice care sunt atribuite culturii Gumelnița, pe când în realitate erau doar 31 de situri. Toate aceste confuzii au apărut din cauze obiective sau din iresponsabilitatea, neatenția, lipsa de profesionalism, dorința de afirmare a autorilor? L.V. Subbotin identifică situri care au denumire dublă sau triplă, referințe bibliografice la lucrări unde au fost publicate sub formă de puncte arheologice pe hărți sau amintite în text ca fiind situri Gumelnița cu referințe bibliografice la siturile care nu aveau artefacte caracteristice culturii Gumelnița. Relevant la acest capitol este și faptul că însuși L.V. Subbotin apare ca cel care a descoperit sitului eponim de la Bolgrad, lucru înfirmat categoric de el. Ca urmare, autorul identifică 11 puncte, care au fost atribuite greșit culturii Gumelnița, cel mai grav fiind faptul că cinci dintre acestea nu existau deloc.

După mai bine de 30 de ani de la studiul lui L.V. Subbotin problema documentării și evidenței siturilor arheologice gumelnițiene în spațiul pruto-nistrean, devine iarăși actuală, deoarece se observă o continuare a unor tradiții nesănătoase de a introduce în circuitul științific unele informații, care nu au la bază un suport solid, compus din material arheologic consistent, vizibil și, cel mai important, accesibil comunităților de cercetători interesați de temă. Drept exemple servind așezările: Palanca, Tomai ș.a. O altă problemă o constituie delimitarea așezărilor în spațiul geografic. Astfel sunt cunoscute situații când sunt identificate drept așezări noi suprafețele cercetate, care se află în nemijlocita apropiere a unei așezări gumelnițiene certe. Drept exemple ne pot servi siturile Novonekrasovka I și Novonekrasovka II, Andrușul de Sus I și Andrușul de Sus II, Orlovka I și Orlovka II.

În urma studierii aceste probleme, în prezent se poate vorbi despre existența a 38 așezări gumelnițiene, însă sunt dubii pentru cel puțin cinci dintre ele că ar exista și/sau ar fi așezări individuale, delimitate într-un spațiu geografic exact.

Grupul Gordinești în contextul eneoliticului târziu din bazinul Nistrului Superior, Bugului de Nord și al Horynului

Ghenadie SÎRBU, Małgorzata RYBICKA,
Aleksandr DIACHENKO, Dariusz KRÓL

În anii 2014-2016 au fost întreprinse mai multe cercetări arheologice în așezări atribuite eneoliticului târziu: Kurgani-*Dubowa* (reg. Rovno, Ucraina), Gordinești II-*Stînca goală* (r-nul Edineț, Republica Moldova) și Vinniki-*Zhupan* (reg. Lvov, Ucraina), realizate în cadrul proiectului „*Between Sunset and Sunrise: Dynamics of socio-cultural changes between the Carpathians and the Dnieper in 4 - the beginning of 3 mil. BC*”, finanțat de Universitatea din Rzeszów, Polonia.

Rezultatele noilor cercetări, în coroborare cu cele mai vechi (obținute în cadrul așezărilor Zveniachyn din Podolia și Holyshiv din Volynia de Vest), au permis desprinderea unor aspecte legate de contactul dintre aceste comunități. Astfel, în urma corelării bazelor de date referitoare la ceramica cu decor, în special a celei de uz comun, a fost posibilă verificarea unei serii de ipoteze cu privire la existența unor elemente stilistice de tip Funnel Baker și Baden în tradiția ornamentală eneolitică târzie din Europa de Sud-Est, în special pentru etapa Tripolie CII (faciesurile Brînzeni și Gordinești). Totodată, în procesul cercetărilor au fost prelevate o serie de probe radiocarbon ^{14}C , ale căror rezultate vin să completeze informațiile referitoare la periodizarea eneoliticului târziu din Europa de Sud-Est.

Subliniem, că toate aceste constatări țin nemijlocit de problematica legată de dislocarea complexului Cucuteni-Tripolie, proces început încă în faza Cucuteni B2 și finalizat odată cu infiltrarea în spațiul est-carpatic a unor comunități cu un alt mod de viață socio-culturală. Concluziile respective joacă un rol major la determinarea elementelor tradiționale de cele alohtone, survenite în urma unor contacte directe sau indirecte între aceste comunități.

Inventarul litic din așezarea eneolitică târzie Gordinești II-*Stînca goală*

Vitalie BURLACU, Ghenadie SÎRBU, Natalia PAȘENCIUC

Investigațiile arheologice în cadrul așezării eneolitice târzii Gordinești II-*Stînca goală* au demarat în anul 1971, fiind reluate în anul 2016. În procesul de cercetare a fost descoperită o bogată colecție de vestigii arheologice, printre care un loc aparte îl ocupă inventarul litic. Colecția este compusă din 623 de piese, dintre care 352 sunt confecționate din silex alb, 164 din silex negru și 40 din silex cenușiu. Menționăm că din numărul total de piese, 40 conțin urme de ardere. Masa principală a materialului litic o formează așchiile (429), dar au fost descoperite și așchii semiprimare (25), așchii tehnice (18), lame (40), nuclee (21) și percutoare (14). De asemenea, au mai fost colectate patru obiecte din gresie și unul din ardezie.

Subliniem faptul, că doar 43 piese sunt finite, fiind lucrate în mare parte din silex negru și cenușiu. Cea mai reprezentativă categorie o formează gratoarele, 21 la număr (dintre care 9 pe lamă și 12 pe așchie), fiind urmată de lame (7 piese cu retușă și urme de uzură), așchii cu retușă (6), străpungătoare (5), vârfuri (2), retușoare (2) și o lamă denticulată.

O categorie aparte o formează piesele șlefuite, reprezentate prin două tesle și nouă topoare, confecționate în special din silex alb și doar într-un singur caz din ardezie. Industria litică din așezarea de la Gordinești II-*Stînca goală* în mare parte era specializată în confecționarea topoarelor și a teslelor, ceea ce ar putea explica descoperirea unui număr atât de mare de așchii, provenite în urma prelucrării acestora.

Delimitări cronologice ale culturii lamnaia în spațiul carpato-nistrean

Victoria SURDU

Procesul de datare al culturii lamnaia constituie o problemă des abordată în literatura de specialitate. Rezultatele investigațiilor realizate prin intermediul datării cu radiocarbon, cu variații, indică aceeași perioadă de existență a complexului cultural-istoric. Cultura lamnaia poate fi încadrată cronologic în mileniul III î. Hr. Specialiștii preocupați de cercetarea culturii în spațiul carpato-nistrean propun diverse periodizări interne. Pentru spațiul pruto-nistrean V. Dergaciov indică două variante și conform datelor radiocarbon calibrate prima variantă este datată cu sec. XXIX/XXVII - XXVI/XXV î. Hr., iar cea de-a doua cu sec. XXVI/XXV - XXI/XX î. Hr. E. Iarovoi grupează în patru orizonturi vestigiile analizate. Cadrul cronologic propus: prima etapă – sfârșitul primei jumătăți - mijlocul mil. III î. Hr.; a doua etapă – mijlocul mil. III î. Hr. - sfârșitul celui de-al treilea - începutul celui de-al patrulea sfert al mil. III î. Hr.; a treia etapă – sfârșitul sfertului trei - primul sfert al mil. II î. Hr.; a patra etapă – între al treilea și primul sfert al mil. II î. Hr. S. Ivanova prezintă trei perioade ale culturii lamnaia s-a constatat că 3200/3100-3000/2900 BC corespunde etapei timpurie și 2200-2000 BC celei târzii. Pentru regiunea Dunării de Jos A. Frînculeasa a stabilit două grupuri distinctive, unde prima grupă este datată cu 3300-3050/3000 cal BC, iar a doua grupă din 3050/3000 până la 2600/2550 cal BC. L. Klein, Y.Y. Rassamakin, A.V. Nikolova etc. pentru un spațiu mai extins indică, aproximativ, același cadru cronologic.

Stolniceni II – o nouă așezare cu „cenușare” descoperită în zona de nord a Republicii Moldova

Mariana SÎRBU, Stanislav ȚERNA

În anul 2008 o echipă de la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, formată din V. Bicbaev, I. Tentiuc, V. Bubulici și A. Levinschi a întreprins periegeze în mai multe raioane din zona cursului superior al râului Prut, al căror scop de bază era verificarea a mai multor situri arheologice (în cea mai mare parte eneolitice), identificate în urma interpretării aerofotogramelor efectuate de K. Șișkin încă în anii '70-'80 ai secolului trecut. Astfel, în procesul de verificare a așezării eneolitice Stolniceni I, de pe terenul aflat în imediata apropiere a extremității sud-vestice a acesteia au fost colectate fragmente ceramice tipice culturii Noua. Din păcate, nu a fost întocmit nici un raport, în a cărui bază situl ar fi fost inclus în catalogul așezărilor cunoscute. În anii 2015-2016, cercetările sitului eneolitic au fost reluate de către S. Țerna și K. Rassmann, fiind realizată scanarea geofizică a unei porțiuni din așezarea de dimensiuni mari și săpături arheologice preventive la mai multe tipuri de complexe. Verificarea teritoriului din vecinătatea sitului a permis observarea în 2015 a mai multor „cenușare” specifice bronzului târziu. Acestea, în jur de 17 la număr, erau bine vizibile pe solul proaspăt arat și se concentrau pe malul stâng al râului Ciuhur, pe marginea de sud-vest a promontoriului oval, format de meandru râului, pe care este amplasat situl eneolitic. „Cenușarele”, aflate ușor în pantă, sunt apropiate de locul de confluență a văii Ciuhurului cu valea lină a unui alt pârâu. De pe suprafața sitului a fost colectată ceramică din epoca bronzului și mai multe piese de inventar, printre care se merită a fi menționate un fragment de omoplat creștat și o fusaiolă din lut. Întrucât situl nu figura în repertoriile arheologice, acesta a fost cartat ca sit nou, fiind denumit Stolniceni II. În pofida faptului, că actualmente situl se află pe moșia satului Pociumbeni, raionul Râșcani, denumirea dată de către noi se argumentează prin faptul, că „cenușarele” suprapun ușor porțiunea de periferie a sitului eneolitic (anume, căile de acces pe sit, bine vizibile pe pozele de satelit), iar așezarea cucuteniană a căpătat denumirea de Stolniceni I încă în perioada sovietică, când terenurile respective se aflau în administrarea satului Stolniceni, raionul Edineț.

Ulterior, în vara anului 2016, în cadrul proiectului de cercetare arheologică a aşezării eneolitice Stolniceni I, situl cu „cenuşare” a fost din nou vizitat, în vederea identificării locului de plasare, în viitor, a unui sondaj arheologic pe una dintre pete care a suprapus un drum de acces pe situl cucutenian şi – credem noi – a conservat mai bine respectivul complex eneolitic. Cu acest prilej, s-a colectat din nou material ceramic expresiv de textură grosieră şi fină, printre care se evidenţiază un fragment de toartă cu proeminenţă în formă de creastă. De asemenea, pe suprafaţa „cenuşarelor” au mai fost găsite câteva piese individuale, printre care un fragment de tipar pentru turnare şi o măciucă fragmentară, ambele lucrate din piatră.

Pentru a stabili poziţia nou-descoperitului sit cu „cenuşare” în contextul mai larg al aşezărilor culturii Noua de pe teritoriul Republicii Moldova, a fost realizată o cartare exactă a acestora, ale cărei rezultate au fost procesate cu utilizarea mai multor algoritme de analiză spaţială GIS. Aceasta a permis vizualizarea şi stabilirea unor relaţii spaţiale dintre situri, care reflectă existenţa a mai multor grupuri de aşezări în partea de nord a Republicii Moldova. Ele marchează, probabil, teritoriile, care serveau drept spaţiu de circulaţie a comunităţilor de păstori, precum şi păşunile aferente.

Topografia fortificațiilor hallstattiene timpurii din spațiul tiso-nistrean

Aurel ZANOCI

În spațiul tiso-nistrean, în așa-numita perioadă hallstattiană timpurie au evoluat mai multe culturi arheologice, printre care se remarcă: Gáva-Holihrad, Vártop, Chișinău-Corlăteni, Cozia-Saharna, Babadag ș.a. Pentru toate, cu excepția culturii Chișinău-Corlăteni, este caracteristică prezența a numeroase fortificații. Conform unor calcule estimative, în spațiul tiso-nistrean, pentru perioada dată sunt cunoscute cca 140 situri de acest tip. Repartizarea lor, în funcție de culturile arheologice, este neuniformă, cele mai multe (cca 120) fiind atestate în arealul culturii Gáva-Holihrad. Însă, indiferent de apartenența lor culturală, din punct de vedere topografic, pot fi urmărite o serie de similitudini:

- Ele au fost amplasate în concordanță cu mediul geografic în care au evoluat comunitățile din acea perioadă. În același timp fiind observată, totuși, o preferință pentru regiunile de podiș sau submontane cu altitudini absolute medii.
- În cadrul tuturor unităților fizico-geografice (munte, podiș, câmpie) pentru amenajarea fortificațiilor au fost preferate, în majoritatea cazurilor, locurile apropiate de sursele acvatice, fapt dictat atât de raționamente strategice, cât și economice.
- În cele mai frecvente cazuri pentru construcția fortificațiilor au fost alese locuri cu o altitudine relativă destul de înaltă, cum ar fi promontoriile și platourile. Iar în situațiile când condițiile geografice nu permiteau acest lucru s-a recurs la amplasarea siturilor pe locuri joase.
- Pentru edificarea cetăților au fost alese locuri din care lesnicios se putea controla procesul de extracție și de difuzare a diferitor resurse naturale, sau a produsului finit.
- Fortificațiile hallstattiene sunt amplasate în cadrul unor „aglomerări” care constau fie că dintr-un sit fortificat și câteva așezări deschise, fie că dintr-un grup de cetăți în asociere cu așezări deschise și alte categorii de situri.

Astfel, pornind de la cele expuse mai sus, se poate constata, că locul de amplasare al fortificațiilor nu este unul întâmplător. Acesta trebuia să ofere o poziție dominată cetății, pentru a facilita controlul teritoriului limitrof din punct de vedere militar, economic și politico-administrativ.

Motive estice în complexul ceramic al așezării din prima epocă a fierului Trinca „Izvorul lui Luca”

Oleg LEVIȚKI, Livia SÎRBU

Lotul ceramic din prima epocă a fierului descoperit în așezarea Trinca „Izvorul lui Luca” poate să contribuie esențial la integrarea tabloului referitor la tipurile, variantele și reprezentările lui stilistice. Studiarea acestora permite, pe de o parte, stabilirea tradițiilor locale, dar și a influențelor străine, pe de altă parte. La această etapă, pentru noi un interes sporit îl reprezintă motivele estice în cadrul categoriilor ceramicii de uz comun, axându-ne în special pe vasele de tip lala.

Studiul motivelor stilistice de origine estică în ceramica hallstattiană timpurie a fost lansat încă prin anii '60 ai sec. XX, de-a lungul timpului fiind expuse mai multe opinii, unele din ele destul de contradictorii. Totuși, ținând cont de situația cultural-istorică din spațiul est-carpatic în perioada târzie a epocii bronzului – hallstattul timpuriu, se constată că vasele de tip lala apar sub influența mediilor culturale premergătoare sau sincrone (Komarov și Belogradovka).

Caracteristicile colecției ceramice din cadrul așezării Trinca „Izvorul lui Luca”, demonstrează prezența veselei fine și de uz comun specifice în general culturii hallstattului canelat de tip Chișinău-Corlăteni. Totodată, pot fi desprinse și anumite influențe străine, reprezentate prin unele inovații de ordin morfologic și stilistic. Ceramica de uz comun își găsește similitudini în cadrul culturii Belogradovka-Černyj Les I, ilustrată în special prin vasele de tip lala ornamentate cu brâie simple sau alveolate pe umeri și orificii sub margine.

Așezarea Trinca „Izvorul lui Luca”, din perspectivă pluristratigrafică – unde nivelul hallstattian timpuriu de tip Chișinău-Corlăteni conține elemente clare Belogradovka și suprapune orizontul culturii Komarov – este destul de relevantă pentru determinarea rolului elementelor estice în constituirea complexului ceramic.

Генезис клинкового оружия на западных рубежах Скифии. Трансильвания и Южные Карпаты

Денис ТОПАЛ

Большая часть мечей и кинжалов Трансильвании и Южного Прикарпатья относится к раннескифскому времени. Подобно Кавказу и Приднепровью, этот регион можно считать одним из центров типобразования скифского клинкового оружия. Именно здесь в раннескифское время происходит творческая переработка гудермесских и келермесских традиций, что обусловило появление в Трансильвании акинаков типа *Посмуш* и *Делений*, а в Валахии – типа *Фериджиле* второй половины VII - рубежа VII-VI в. до н.э. Характер распространения раннескифского клинкового оружия позволяет заключить, что проникновение акинаков (вместе с их носителями) в Карпато-Подунавье проходило двумя основными маршрутами: на начальном этапе – по северной границе лесостепи в Трансильванию, и чуть позднее – по южной границе, через Бэрэганскую степь в Южное Прикарпатье. На территории Трансильвании зафиксирована и одна из самых ранних находок акинака с антенным навершием типа *Фрата* второй половины VII в. до н.э. Карпато-Дунайский регион характеризует компактная серия однолезвийных мечей типа *Ноград*, ареал которых не выходит за пределы Среднего Подунавья, Трансильвании и Южного Прикарпатья. Основой для акинаков типа *Ноград*, судя по всему, послужили акинаки типа *Шумейко*, распространившиеся на рубеже ранне- и среднескифского периода. В финале среднескифского времени скифские мечи и кинжалы характерны исключительно для периферии региона, что может свидетельствовать о постепенном выходе Трансильвании и Южного Прикарпатья из-под скифского влияния. А отсутствие акинаков в регионе для классического периода позволяет отнести завершающую фазу этого процесса ко времени не позднее последней четверти V в. до н.э.

Specificul și importanța unor obiecte de schimb în cadrul relațiilor comerciale dintre traci și colonizatorii greci (sec. VII-VI a. Chr.)

Andrian FORMANCIUC

Relațiile comerciale dintre traci și greci sunt atestate încă din faza timpurie a procesului de colonizare greacă a litoralului de vest și nord-vest Pontic. În calitate de unități de schimb se utilizau obiecte mici de bronz, numite de specialiști *vârfuri de săgeți monedă* și care aveau valoare monetară. Acestea, aveau forma unor frunze de salcie sau de laur, prevăzute cu nervuri mediane proeminente iar capetele îngroșate și ușor arcuite. De asemenea sunt cunoscute săgeți cu trei muchii, dintre care, unele cu aripioare, care aveau vârful tăiat și tubul de înmănușare adesea umplut cu plumb.

Menționăm, că în baza descoperirii în cantități mari a acestei categorii de piese în spațiul carpato-balcanic, de rând cu formele de turnat, unii cercetători le consideră de factură tracică. Totodată, alți specialiști sunt de părerea că aceste artefacte sunt o invenție a colonizatorilor greci. *Vârfulile de săgeți monedă* se întâlnesc atât descoperiri izolate, cât și în așezări sau tezaure, deseori depistate în număr impresionant de mare. Aceste vestigii sunt caracteristice unui areal destul de vast, care cuprinde zona de vest și parțial de nord al Mării Negre (de la Apollonia până la Olbia), regiunea dobrogeană (orașelor grecești Histria și Argamum) și Bugul inferior (așezarea Berezani).

Astfel, considerăm că aceste obiecte prin specificul lor și zona de răspândire au jucat un rol important în apariția și evoluția acestor relații comerciale din sec. VII-VI a. Chr., ce au dus la interdependențe, indiferent de proveniența lor.

Problema abordării etnice a variației stilului artistic din spațiul balcano-carpato-pontic în secolele V-III a. Chr.

Andrei COROBCEAN

Combinarea tradiționalului stil geometric cu cel animalier a fost unul dintre elementele de bază ale conturării în secolele V-III a. Chr., în întregul spațiu dintre Balcani, Carpați, Nistru și Pontul Euxin, a unei arte originale, destinată consumului elitar, diversitatea stilistică a căreia coincide, în spațiu, cu arealul de răspândire a geților. Cartarea pieselor de artă aplicată a admis posibilitatea că stilizarea reprezentărilor zoomorfe și combinarea lor cu motivele geometrice, maniera redării, opțiunea stilistică, în general, descriu toate împreună un areal relativ strict delimitat între Balcani, Carpați, Nistru și Pontul Euxin, adică aria de răspândire a triburilor nord-tracice a geților.

În conceptul de „artă getică” au fost determinate unele trăsături definitorii: combinarea ornamentului fito-geometric cu reprezentări zoomorfe și antropomorfe; stilizarea imaginilor realiste; predominarea reprezentărilor animaliere fantastice; predilecția pentru decorul geometric: spirale, benzi hașurate etc.; respectarea principiului *horror vacui*. Arta tracică sau tracogetică este analizată ca un fenomen original care, aflat într-o zonă de contact, a absorbit elemente grecești, orientale și scitice în domeniul motivelor și al opțiunilor stilistice, influența greacă rămânând decisivă alături de influența scitică prin stilul animalier.

Influențele în domeniul stilului au fost reciproce, între populația tracică și cea scitică. Materialele relevă o preluare creativă de către meșterii traci a elementelor de influență scitică.. În cadrul stilului animalier general se înscrie o manieră schematizată, proprie artei tracice, profund influențată de arta iraniană, și greacă. Chiar dacă stilul artistic elitar cuprinde în sine influențe și inspirație venite din afara spațiului cercetat, el adaptează preferințele stilistice locale, care țin de elemente ale schematismului și geometrismului moștenit din perioada precedentă. La originalitatea detaliilor stilistice se mai adaugă cea a motivelor.

La fel, ca și în cazul stilului ceramic, cel artistic păstrează același cadru geografic, între Carpați, Balcani și Nistru, fapt care sugerează, fără exagerări, anumite situații etnoistorice, cel puțin o unitate etno-culturală, în care etnosul menționat în sursele narrative, cel getic, ar fi fost dominant la sud și nord de Dunăre până la Nistru. Această aserțiune nu trebuie interpretată neapărat prin predominarea unui singur grup etnic, ci ca o prevalare a sa probabil politică asupra altor neamuri nord-tracice, iraniene etc. din spațiul respectiv.

Utilizarea pieselor de artă în interpretările etnice necesită o abordare vigilentă, din cauza atribuirii lor consumului elitar, unde elementul „etnic” poate fi diminuat. Răspândirea stilului animalier pe un areal destul de larg a depășit, totuși, granițele etnice, iar tradițiile locale au contribuit la diversificarea lui.

Noi descoperiri în vestul promontoriului Butuceni (campania anului 2016)

Octavian MUNTEANU

Cercetările arheologice realizate în vara anului 2016 în partea de vest a promontoriului Butuceni, raionul Orhei, au reprezentat o continuare logică a investigațiilor ce au fost întreprinse în anii 2013-2015. Descoperirile anterioare au ridicat un șir de probleme, prioritate fiind acordată precizării configurației sistemului defensiv din extrema vestică a promontoriului și a elementelor sale constitutive. Observațiile noastre ne-au determinat să considerăm că prelungirea liniei defensive pe care am identificat-o și cercetat-o în anii anteriori, ar fi putut să urmeze o altă traiectorie decât cea rectilinie, așa cum se considera tradițional. Am admis, în calitate de ipoteză de lucru, cel puțin la această etapă a cercetării, că în partea vestică ar fi putut fi ridicat un sistem defensiv semicircular sau circular. Verificarea respectivei ipoteze a și determinat direcțiile efortului întreprins în anul 2016. Investigațiile au scos la lumina zilei urmele unor amenajări care ar putea fi considerate drept vestigii ale unui segment defensiv, iar prezentarea și analiza lor constituie subiectul comunicării. Deopotrivă cu acestea, au fost descoperite complexe ale perioadei eneolitice, care vin să confirme observațiile din anii anteriori privind extinderea așezării cucuteniene în spațiul promontoriului Butuceni.

Fortificația din perioada romană de la Etulia, UTA Găgăuzia (informație preliminară)

Sergiu POPOVICI, Ion CIOBANU

Datorită inspectării siturilor arheologice în partea de sud a Republicii Moldova, specialiștii Agenției Naționale Arheologice au identificat un număr impunător de tumuli, (cca 150) concentrați cu precădere pe malul drept al r. Cahul, pe teritoriul loc. Alexandru cel Bun, r-nul Cahul și Etulia, UTA Găgăuzia. Concomitent cu lucrările de cartare a movilelor funerare cu ajutorul platformei Google Earth, la est de loc. Etulia, a fost identificat conturul unei construcții dreptunghiulare situată pe marginea terasei înalte a r. Cahul. În urma periegezelor în zona dată s-a constatat prezența unei construcții adâncite, formată din trei lature drepte, reprezentată de un șanț ce conturează un spațiu de formă dreptunghiulară. Marginea de vest a construcției este protejată de o pantă abruptă ce coboară spre lunca râului Cahul. Construcția este amplasată pe un teren plan la o altitudine de 102 m. Diferența față de nivelul luncii râului Cahul fiind de 95 m. Șanțul nu mai poate fi observat pe teren decât foarte greu, în anumite zone restrânse adâncimea lui ajungând la 0,2-0,4 m. Urmele unui eventual val adiacent șanțului nu au fost observate, or acesta este completamente nivelat. Dimensiunile construcției, lungimea: latura sudică – 330 m, latura estică – 570 m, latura nordică – 325 m. Dimensiunea terenului conturat de laturile șanțului și panta vestică sunt de cca 25,3 ha. Latura estică a construcției în ambele capete este mărginită de doi tumuli de la care pornesc spre vest laturile sudică și nordică.

Materialul arheologic recoltat de pe suprafața sitului este reprezentat prin fragmente de pereți ale unor vase lucrate la roată de culoare roșiatică de factură romană, printre care se remarcă câteva fragmente de toarte de amfore. De asemenea pe suprafața sitului pot fi observate fragmente de cărămidă roșiatică cu dimensiuni diferite, pietre de calcar și oase de animale.

În baza celor expuse, putem presupune existența la est de loc. Etulia, a unei fortificații amenajată o dată cu extinderea dominației Imperiului Roman la nord de Dunăre, în zona Prutului de Jos și lacurilor dunărene, preluând astfel controlul binecunoscutului vad Isaccea-Cartal. Fortificația de la Etulia este situată la doar 26 km nord de vadul menționat.

Cercetări arheologice în situl (L)Ibida

Mihaela IACOB, Dorel PARASCHIV

Cetatea (L)Ibida e situată în Podișul Babadagului (în partea centrală a Dobrogei), pe valea râului Slava. Aceasta ocupă o suprafață de 24 ha și are formă de poligon neregulat. Zidul de incintă are o lungime de cca. 2000 m și este străjuit de 24 de turnuri. La cetatea propriu-zisă se adaugă o fortificație anexă, situată pe dealul Harada, fortificație cu o suprafață de 3,5 ha și un mic fort amplasat în cel mai înalt punct din zonă. Râul Slava străbate cetatea de la V la E, împărțind-o în două zone aproape egale. În prezent, 70% din suprafața (L)Ibidei este suprapusă de localitatea Slava Rusă.

Cetatea a fost identificată de Vasile Pârvan cu *polis Ibida* (Pârvan 1912, 578, 585, 599), menționată de Procopius din Ceasarea printre fortificațiile refăcute de împăratul Iustinian I (*De aed.* IV, 7, 15), nume corectat ulterior de Andrei Aricescu – pe baza unei mențiuni a lui Theophylact Simocatta (*Hist.* I, 8), în care apare ca *Libidinon polin*, – în Libida, Libidum sau Libidina. Dacă *Bipainon*, toponim ce figurează *Notitia Episcopatum*, reprezintă o formă coruptă a numelui Libida, rezultă că A. Aricescu a avut dreptate în restituirea numelui orașului, iar acesta era reședință episcopală în sec. VI.

În comunicarea de față vom prezenta rezultatele cercetărilor sistematice demarate în anul 2001, pe mai multe sectoare (atât intra-, cât și extramurane).

ISTORIE MEDIEVALĂ

Ce mai înțelegem astăzi prin expresia lui Iorga „Bizanț după Bizanț”? O analiză conceptuală

Constantin STOENESCU

Nicolae Iorga a propus expresia „Bizanț după Bizanț” pentru a rezuma în ea un întreg proces de evoluție istorică în Europa de Sud-Est în perioada medievală. Cred că prin analiză conceptuală putem extrage cel puțin cinci conotații specifice acestei expresii pe care le regăsim în diverse teoretizări și reconstrucții istorice contemporane, adesea sub forma unor presupoziii metodologice. Mai întâi, Iorga surprinde dinamica oarecum paradoxală a discontinuității și continuității în istorie. Bizanț-ul care a urmat a fost diferit de acela care a fost, dar a fost totuși Bizanț. În al doilea rând el propune un model dinamic al istoriei, al creșterii și descreșterii, pentru a păstra formula consacrată de Cantemir. În al treilea rând, el corelează procesele istorice cu un nivel integrativ maximal echivalabil cu civilizațiile înțelese ca societăți complexe. În al patrulea rând, Iorga consideră religia și biserica drept factori constitutivi ai cadrului istoric generativ. În fine, Iorga oferă o explicație asupra faptelor istorice și a tendințelor istorice în termenii unei teorii a tradiției.

„Trădare și pedeapsă” în Moldova secolelor XIV-XVI

Victoria COJOCARU

Sistemul juridic al Țărilor Române în perioada medievală, prin apropierea geografică și culturală inițial de Imperiul Bizantin, iar ulterior de cel Otoman, a suferit mai multe influențe pe acest palier, influențe care s-au îmbinat cu cele occidentale. Aceste influențe sunt vizibile mai ales când analizăm natura statului medieval, în care persoana domnului, a seniorului suprem, se contopește cu statul, devenind inseparabile și indivizibile. Iată de ce infracțiunea de „trădare”, capătă coloratura de cea mai gravă crimă îndreptată atât împotriva statului, ca formă de organizare politică, precum și a persoanei domnului, a „unsului lui Dumnezeu”.

Pentru perioada secolelor XIV-XVI dreptul tradițional românesc prevedea, că pedeapsa pentru infracțiunea de „trădare” este moartea prin decapitare și confiscarea averii, iar în unele cazuri mutilarea nazală (tăierea nasului). Pedeapsa cea mai des aplicată – decapitarea – poartă o foarte puternică încărcătură simbolică, deoarece „trădarea” era privită ca o crimă îndreptată nu doar asupra persoanei domnului, dar și asupra statului și a voinței lui Dumnezeu, exprimată prin „unsul” său. Acest subiect capătă un aspect mai interesant datorită faptului că domnul deținea dreptul de judecată asupra persoanelor ce se făceau vinovate de „hiclenie”.

Pornind de la încrederea majoră pe care le-o acorda domnul boierilor numindu-i în funcții de conducere, un act de nesupunere sau acțiuni directe orientat împotriva acestuia, precum și a statului erau apreciate ca cea mai gravă infracțiune, iar pedeapsa putea fi doar cea capitală. În aspectul ce privește modalitatea de aplicare a pedepsei capitale și anume prin decapitare, se face o aluzie directă la poziția înaltă a „trădătorului”, precum și gravitatea faptei realizate. Decapitarea, pentru spațiul Europei Occidentale, dar și pentru spațiul românesc, era privită ca o moarte rapidă și demnă pentru reprezentanții nobilimii, din perspectiva poziției sociale, precum și a apropierii infractorului de domn. De asemenea, capul este privit ca „lăcașul” unde a luat naștere ideea trădării, tot capul fiind prezentat ca dovadă a înfăptuirii justiției.

O altă pedeapsă pentru „trădare” este tăierea nasului, pedeapsă nu atât de frecvent folosită, dar de asemenea, cu o bogată încărcătură simbolică, condiționată de conjunctura politică și economică, gravitatea faptei sau importanța făptașului ca actor politic.

„Teoria sfinților” în naosurile bisericilor din Moldova secolelor XV-XVI

Emil DRAGNEV

Consemnate în mai multe cazuri, reprezentările sfinților din registrul inferior al naosurilor bisericilor din Moldova medievală, n-au beneficiat de un studiu special, dacă exceptăm, atenția particulară asupra unor imagini aparte (C. Costea, V. Bedros).

În actuala comunicare ne propunem o examinarea în ansamblu a componenței acestui registru, pentru cele două grupe de monumente pictate din epoca lui Ștefan cel Mare, precum și a grupului de biserici zugrăvite în vremea lui Petru Rareș. Cu toate că, repertoriul este în general relativ constant, o anumită selecție s-a impus de fiecare dată. Această selecție este examinată din perspectiva unui set de factori, dintre care probabil cel mai important este filiația zugravilor, dar și destinația, circumstanțele actului ctitoriei și consacrarea locașului.

Din perspectiva filiațiilor, s-a cercetat și situația respectivă în epoca bizanțului paleolog, precum și a celei post-bizantine din spațiul grecesc, bulgar, sârbesc, ținând cont și de monumentele din spațiul rusesc.

Observații asupra consacrării ctitoriilor lui Ștefan cel Mare

Sergiu CHIOSA

Lucrările de restaurare din ultimul deceniu au scos la iveală tezaurul picturii murale din epoca lui Ștefan cel Mare, până aici, foarte precar cunoscută în istoriografie.

În acest context, pornind de la absența unei lucrări aprofundate, în care să fie exminate monumentelor contemporane marelui voievod, ne propunem să facem o sinteză a ctitoriilor sale analizând următoarele aspecte:

- hramurile bisericilor;
- amplasamentul acestora;
- destinația – biserică de curte, de mănăstire etc.;
- cronologia actelor de ctitorie etc.
- unde sunt date și pisaniile cu datele necesare, unele păstrându-se chiar în interiorul bisericilor sau mănăstirilor, altele fiind în muzeele din România sau peste hotare (ex. Polonia, Federația Rusă).

În cadrul studiului, un accent deosebit va fi pus pe elucidarea aspectelor privind motivația actului de ctitorie, examinând situația internă și/sau externă la momentul în care Ștefan cel Mare a luat decizia de a începe ctitoria fiecărui locaș sfânt.

Despre capitulațiile Imperiului Otoman cu Polonia și Rusia în secolul al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea

Ion EREMIA

În pofida eforturilor îndelungate ale istoricilor de a explica originea, evoluția și esența acestora pe parcursul timpului, problema *capitulațiilor* continuă să rămână o problemă controversată. Evident, ea s-a aflat și în atenția istoriografiei ruse, inclusiv, din perioada sovietică. De regulă, reprezentanții acestei istoriografii, cu rare excepții, au admis doar caracterul comercial al *capitulațiilor*, neglijând cu vehemență caracterul lor de tratate politice internaționale.

O sursă importantă pentru elucidarea subiectului dat este *Raportul cneazului Cșiștof Zbarajski despre solia din Turcia* în anii 1622-1623. *Raportul* atestă destul de limpede că tratatul final dintre Polonia și Imperiul Otoman a fost semnat în rezultatul unor discuții aprinse prin care părțile își asumau obligații reciproce. Actul sultanului Mustafa I, din 12-21 februarie 1623, este definit cu termenul *ahidname*. În concluzie la cele de mai sus putem afirma cu certitudine că părțile polonă și otomană au negociat condițiile *tratatului* de pace, numit de solul polon cu termenul *capitulație*, iar în textul otoman, fiind desemnat cu termenul *ahidname*.

Sursele care reflectă relațiile ruso-otomane din primele decenii ale secolului al XVIII-lea atestă limpede, că în procesul de stabilire a relațiilor de pace dintre două țări se evidențiază două etape principale. La prima etapă negociau reprezentanții părților, special desemnați de către guvernul rus și de către Poartă: din partea Rusiei persoane care se bucurau de încrederea deplină a țarului, din partea Porții, pentru negocieri, de regulă, era desemnat marele vizir. În urma discuțiilor, aceștia, în temeiul instrucțiunilor primite, elaborau condițiile tratatului de pace, le scriau fiecare în limba țării sale și le traduceau într-o limbă recunoscută de circulație internațională, latină sau italiană. Textele respective erau semnate, pe ele se aplicau sigiliile semnatariilor și se făcea schimbul de texte. Abia după aceasta urma cea de a doua procedură, confirmarea tratatelor semnate de către ambele părți. Partea rusă prezenta Imperiului Otoman actul de confirmare din partea guvernului rus

și o scrisoare prin care se asigura prietenia din partea țarului. Partea otomană prezenta reprezentantului din Rusia, special trimis la Poartă, un act de confirmare din partea sultanului, denumit cu termenul *ahd name*. Anume acest act de confirmare cu semnătura sultanului și apare în sursele scrise în limba rusă examinate aici, cu termenul de *capitulație*. Așa dar, existența *capitulațiilor* acordate de către sultani Rusiei nu poate fi negată: ele nu erau diplome imperiale unilaterale acordate de sultani, ele erau acte care făceau bilanțul îndelungatelor și spinoaselor negocieri dintre cele două părți, erau acte de confirmare a clauzelor incluse în tratatele de pace semnate anterior de către negociatorii celor două părți, erau diplome imperiale care ratificau tratatele de pace semnate.

Construcții religioase la Curbura Carpaților, secolele XVII-XVIII

Aurel NICODEI

Lucrarea se referă la perioada secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, și are în centrul său bisericile de zid construite în județul Vrancea, în zona de curbura a Carpaților la granița dintre Moldova și Țara Românească. În primul capitol se fac referiri la modul în care caracteristicile politice generale ale perioadei s-au reflectat în zona geografico-istorică studiată.

Un scurt capitol este dedicat meșterilor constructori, ca realizatori ai programului ctitoricesc inițiat de clerici și de liderii laici ai comunităților.

Capitolul central al lucrării este dedicat trecerii în revistă a bisericilor de zid din această perioadă. Analiza caracteristicilor arhitecturale ale bisericilor de zid și analiza materialelor de construcție folosite constituie subiectul celorlalte două capitole. Bazate în cea mai mare parte pe informații arheologice și pe caracteristici arhitecturale a monumentelor, culese de pe teren sau din materiale documentare aflate în arhiva Muzeului Vrancei, le considerăm ca partea inedită a lucrării. Ultimul capitol încearcă să tragă concluziile asupra zonei și perioadei studiate. Bibliografia subiectului și anexele întregesc o lucrare dedicată truiditorilor anonimi sau nu care au contribuit la menținerea spiritualității românești în această parte de țară.

Parcursurile unui Proiect istoriografic

Costică ASĂVOAIE, Cosmin NIȚĂ

Dezvoltarea unui proiect, fie și de cercetare arheologică, duce uneori spre căi nebănuite. Așa s-a întâmplat la Mănăstirea Secu (com. Vânători-Neamț, jud. Neamț) unde, începând din anul 2011, de la cercetarea arheologică „de rutină” a unui schit părăsit s-a ajuns la organizarea unui șantier arheologic sistematic, susținut – pe bază de Protocol – științific de Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, iar material, deocamdată, de mănăstirea Secu.

Necesitatea de dialog științific, a aflării a cât mai multe opinii, a generat organizarea Simpozionului Național „Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, dar care acceptă cu larghețe participanți pe o tematică variată care anul acesta, va ajunge la ediția VI. Lucrările Simpozionului au făcut să se înființeze *Buletinul Informativ al Simpozionului Național „Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”*, al cărui al 3-lea număr apare anul acesta. După o încercare mai puțin fericită anul acesta se va inaugura și o serie de volume *Istoriile și Documentele Mănăstirii Secu*. Pentru susținerea acestor activități s-au început demersurile pentru înființarea Asociației pentru Regenerare „Vechiul Schit Nifon”. Toate acestea și detalii vor fi expuse în prezentul demers.

Religia la găgăuzi de-a lungul timpului

Anatolie BAJORA

La origini triburile turanice nomade au fost păgâne, zeitatea supremă la ei fiind Tengri. Propagarea creștinismului printre comunitățile turcice se desfășoară mult mai târziu, prin secolul al VII-lea, epicentrul fiind Asia Centrală.

Pe parcursul timpului majoritatea popoarelor turanice vor îmbrățișa islamul, benevol sau impus cu sabia, de aceea în prezent este dificil de stabilit vre-o legătură dintre creștinismul propovăduit la comunitățile turcofone din Asia Mijlocie și creștinismul la strămoșii găgăuzilor.

Din lipsa izvoarelor nu prea cunoaștem nici, care au fost relațiile găguzilor cu islamul, dar este interesant faptul că în limba găgăuză s-au păstrat multe cuvinte din limbile arabă și persană de factură islamică, iar cel mai reprezentativ dintre ele este cuvântul „Allah”, care înseamnă Dumnezeu.

Prin urmare, procesul creștinării găgăuzilor este tot așa de misterios ca și etnogeneza acestui popor, după toate informațiile și materiale acumulate până în prezent, creștinarea găgăuzilor s-ar fi petrecut în Balcani sub influința bizantină.

De-a lungul timpului găguzii au rămas fideli credinței strămoșești, iar prin intermediul ei și-au păstrat tradițiile, obiceiurile și identitatea proprie.

Chiar dacă unitatea religioasă de monolit a găgăuzilor a fost serios zdruncinată pe parcursul secolului al XX-lea, actualmente totuși rolul ortodoxiei rămâne destul de important în societatea găgăuză.

Disputele funciare dintre mănăstirile din nordul Moldovei, reflectate în opera lui Andronic Popovici „Istoria sfintelor mănăstiri Neamț și Secu”

Ion GUMENĂI

Problema înaintată spre discuție este, după părerea noastră, una ce merită toată atenția din mai multe puncte de vedere. În primul rând, ne referim la faptul că concentrarea din punct de vedere geografic a unor instituții monahale pe un spațiu destul de restrâns evident că ducea la frecvente neînțelegeri legate de însuși moșiile și hotarele pe care erau amplasate construcțiile călugărilor. În acest sens lucrarea, amintită în titlu, consemnează destul de des neînțelegeri între mănăstirile Secu, Neamț, Agapia, Râșca ș.a. Din aceste considerente întâlnim adunate de către Andronic Popovici o multitudine de acte domnești de întărire a hotarelor mănăstirilor, fapt ce trebuia să conducă la evitarea stărilor de conflict. O situație aparte este cea de la mijlocul anilor '80 ai secolului al XVII-lea, când, de exemplu, mănăstirea Secu din cauza invaziilor străine, și-a pierdut o bună parte din actele de proprietate. Astfel domnul fiind nevoit să întrunească atât fețe bisericești, ce reprezentau diferite mănăstiri, cât și laici pentru a restabili hotarele mănăstirii.

Evident că au existat și dispute între diferiți proprietari mănăstirești cu referire la o serie de moșii de pe întinsul Țării Moldovei, ajungându-se și în spațiul pruto-nistrean, drept exemplu servind moșia Vatra Iazului din ținutul Orheiului.

Pe de altă parte este interesantă analiza modalității de soluționare a acestor conflicte dintre diferiți subiecți de ordin religios, când în calitate de instanță primară și superioară servea nu instituția domniei, ci mitropolitul și episcopii, hotărârile acestora fiind doar întărite de către domn.

Doi „diplomați de carieră” din secolul al XVI-lea – Avram din Bănila și Nicolae Burlă

Eugen CERNENCHI

În secolul al XVI-lea în Țara Moldovei au activat un șir de dregători și slujitori domnești ce au îndeplinit numeroase misiuni diplomatice și pe care convențional îi putem numi – „diplomați” – în accepțiunea contemporană a termenului. În această perioadă în Europa au început deja să se constituie structuri de stat specializate în activitatea diplomatică. Considerăm că la sfârșitul secolului al XV-lea - mijlocul secolului al XVI-lea existau premise pentru constituirea lor și în Țara Moldovei. În timpul domniei lui Ștefan cel Mare se atestă un șir de dieci și pisari antrenați frecvent în activitatea soliiilor trimise peste hotare. Aceeași situație o întâlnim până către a doua jumătate a secolului XVI. Astfel, în Țara Moldovei se putea forma un „personal diplomatic”, constituit din slujitori a căror activitate preponderentă era cea diplomatică, ceea ce ar fi putut duce și la organizarea lor în cadrul unei instituții „de profil”. În acest sens, se evidențiază activitatea lui Avram din Bănila și Nicolae Burlă. În primele mențiuni din izvoare, ei sunt pomeniți ca dieci și pisari. Ambii au activat în cadrul unor solii pe parcursul a câteva decenii (Avram din Bănila între 1533-1563 – peste 20 de solii, iar Nicolae Burlă între 1541-1559 – în jur de 18 solii). Este semnificativ și faptul că ambii au îndeplinit misiuni exclusiv numai în Regatul Polon și Marele Ducat Lituanian. Aceasta ne face să credem că ei erau specializați în relațiile cu aceste țări, cunoscând limbile de comunicare (slava, polona și poate latina), problemele politice și litigiile de graniță dintre Moldova și statele menționate (Avram din Bănila va deveni staroste de Cernăuți, apoi pârcălab de Hotin, iar Nicolae Burlă – staroste de Șepeniț). Este interesant și faptul, că izvoarele niciodată nu-i menționează ca membri ai unei și aceleiași solii, ei activând întotdeauna separat, în cadrul unor misiuni diferite. Exemplul acestor doi diplomați denotă faptul că în Țara Moldovei începea să se formeze un aparat diplomatic format din „profesioniști” – persoane specializate în relațiile cu anumite țări, a căror activitate de bază (solii peste hotare), era îndelungată și nu se întrerupea odată cu schimbarea domnilor.

Ciclul Pătimirilor și a Învierii din naosurile bisericilor din epoca lui Petru Rareș

Olesea BALACAN

Registrul *Pătimirilor* și al *Învierii Mântuitorului* din pictura murală a Moldovei medievale ocupă un loc constant și important în programele iconografice ale naosurile bisericilor. Spațiul mare al bisericilor din timpul lui Petru Rareș, în majoritatea cazurilor (Probotă, Sf. Gheorghe din Suceava, Moldovița, Sf. Dumitru din Suceava), a permis redarea ciclurilor Pătimirilor și a Învierii pe suprafețe mai întinse. Astfel, cea mai mare parte a pereților naosului este rezervată ilustrării unui amplu Ciclu al Pătimirilor, redat în episoade multiple.

Ciclul Pătimirilor cuprinde principalele scene: *Sărutarea lui Iuda*, *Judecata lui Pilat*, *Bodjocorârea*, *Drumul spre Golgota*, *Urcarea pe cruce*, *Coborârea de pe cruce*, *Plângerea* și *Punerea în mormânt*, registrul fiind completat de scenele ciclului Învierii: *Mironosițele la mormânt*, *Pogorârea la iad* și *Încredințarea lui Toma*. Aceste scene sunt situate în registrul mijlociu al pereților de sud, vest și nord ale naosului, inclusiv pe suprafețele curbe ale pereților absidelor laterale. Punctul culminant îl prezintă scena *Înălțarea Domnului*, situată la o altitudine considerabilă, în registrul superior al peretelui de vest al naosului, pe axa central-longitudinală a edificiului.

În reprezentarea ciclurilor *Pătimirilor* și a *Învierii*, la bisericile din epoca lui Petru Rareș, a fost preferată soluția ce se articulează în ultimii ani de domnie a lui Ștefan cel Mare (la Hârlău, Botoșani, Bălinești) de friză succesivă fără delimitarea scenelor. În cadrul acestui concept general, se profilează și anumite versiuni particulare în ceea ce privește compoziția ciclului și modul concret de amplasament al scenelor.

Considerații asupra istoriei familiei în Țara Moldovei: violența fizică (sec. XVII - înc. sec. al XIX-lea)

Alina FELEA

În comunitatea rurală din Țara Moldovei, pe parcursul sec. XVII - înc. sec. XIX, în diferite condiții istorice – politico-militare, sociale sau economice, violența a fost o constantă, fiind direct legată de evoluția și funcționarea societății și de problemele majore ale acesteia etc. Fenomenul violenței, prin acțiuni directe, ducea la lezarea unor relații privind conviețuirea socială. În mediul rural românesc, întotdeauna au existat conflicte atât la nivel comunitar (între consăteni, conflicte între vecini, conflicte ale sătenilor cu autoritățile, conflicte ale sătenilor cu reprezentanții autorităților, conflicte ale sătenilor cu clerul) și extracomunitar (conflicte ale sătenilor cu străinii), cât și conflicte la nivel familial (între rude).

În comunicare ne vom referi la violența fizică folosită atât în relațiile conjugale, cât și în relațiile dintre alte rude, situație documentată în sec. XVII - înc. sec. XIX-lea în Țara Moldovei, prezentând noțiunile de bază, clasificările tipurilor de violență în familie, cauzele violențelor, dar ne vom axa pe problema relațiilor în familie și violența fizică. Comunicarea va prezenta și analiza următoarele comportamente: trasul de păr/barbă, pălmuirea, lovirea cu pumnul, bătaia, provocarea de vânătaii, folosirea armelor, omorul etc. Totodată vom exemplifica urmările violenței în familie din punctele de vedere fizic, psihico-emoțional, economic și social.

În familie, de cele mai dese ori, victime ale *violentei fizice* deveneau soția și copiii. Violența fizică, în special față de femei, era realizată prin practici sociale destructive, fiind utilizată de agresor în relațiile conjugale conflictuale, având drept obiectiv supunerea totală a victimei. Acest fapt este explicat de cercetători drept expresie a mentalității tradiționale a populației, care reiese din pateralele culturale, conform cărora în societatea Țării Moldovei, patriarhală, bărbatului i se acorda rolul principal în familie, iar în această bază se legitimează folosirea violenței. Totuși, documentele din sec. XVII - înc. sec. al XIX-lea demonstrează, că, în dependență de situație, victimă putea deveni și bărbatul.

Începuturile unei restaurări. Cercetarea istorică și arheologică a bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” din municipiul Iași

Costică ASĂVOAIE, Adriana MIRON, Cosmin NIȚĂ

Biserica „Sf. Atanasie și Chiril”, în prima sa formă, a fost construită în a doua jumătate a secolului XVII, probabil în timpul domniei lui Ștefan Petriceicu (1672-1674). Aceasta, în cursul timpului, a suferit de pe urma incendiilor din 1822 și 1844 și a bombardamentelor din 1941 și 1944. Recent s-a început documentația pentru restaurarea acesteia, fiind necesară și săpătura arheologică preventivă care a început în luna martie 2017. Cercetarea arheologică a avut următoarele obiective: stabilirea cotelor fundației, cauzele ce au generat neuniformitatea actualei pardoseli și identificarea nivelului de călcare al pardoselii originale. În interiorul bisericii au fost surprinse următoarele: un zid despărțitor între pronaos și pridvor, cimitir și urme de locuire (bordei, cuptor pentru gătit și resturi ceramice de factură casnică). Tot cu prilejul acestor investigații în podul locașului a fost descoperită arhiva bisericii din prima jumătate a secolului XIX până în 1980. În viitor se intenționează continuarea cercetării întregului perimetru odată cu demararea procesului de restaurare și valorificarea informațiilor documentare din arhivă.

„Raiatele” Țării Moldovei în contextul războaielor ruso-austro-otomane din a doua jumătate al secolului XVIII-lea

Igor BERCU

Războaiele ruso-otoman din 1768-1774 și ruso-austro-otoman din 1787-1791/1792 au avut un impact direct asupra teritoriilor din Țara Moldovei, administrate de Poarta Otomană. Agravarea situației din Polonia și refuzul Ecaterinei a II-a de a-și retrage trupele din regat, precum și insistențele ambasadorilor Franței și Austriei au determinat Poarta Otomană să declare, la 6 octombrie 1768, război Imperiului Rus.

Succesele, cu rezultate schimbătoare, în final au înclinat cântarul victoriei în favoarea armatei țariste prin ocuparea cetății Hotin la data de 21 septembrie 1769. Au urmat ocuparea și celorlalte cetăți de către ruși: Bender, Ismail, Chilia și Cetatea Albă. Conform tratatului de pace de la Kuciuk-Kainargi din 10/21 iulie 1774, articolul al XVI-lea: *„Imperiul Rusiei restituie Sublimei Porți întreaga Basarabie cu Akkerman, Chilia, Ismail și cu târgurile și satele și tot ce cuprinde această provincie, după cum îi restituie și fortăreața Bender”*.

Interesele de durată au generat contradicții rapide între Poarta Otomană și Imperiul Rus imediat după semnarea tratatului de pace, care în final s-a materializat într-o nouă conflagrație de proporții între cele trei imperii. Prima cetate care cade în mâniile austrieceilor și rușilor a fost cetatea Hotin, în luna septembrie 1788. Pe parcurs, rușii cuceresc și celelalte cetăți situate în stânga Prutului.

Conform articolului IV al tratatului de pace, semnat la Iași pe data de 9 ianuarie 1792, se stipula *„că Bugeacul și Benderul și Chilia și Akkermanul și Cetatea Ismail și Moldova, care a fost ocupată de către statul Rusiei, să fie înapoiate și predate Înaltului Devlet”*. Respectivul tratat făcea referință și la situația cetății Hotin, care și în continuare rămânea în stăpânirea Imperiului Habsburgic. Această circumstanță va cauza pe parcurs anumite tensiuni între otomani și austriecci. Presiunea exercitată de Imperiul Rus asupra curții de la Viena, care nu dorea întărirea pozițiilor austriece în această regiune, i-a

determinat pe ultimii să retrocedeze, în final, cetatea Hotinului și teritoriul circumscripției Imperiului Otoman.

Deși, rivalitatea ruso-austro-otomană din a doua jumătate al secolului XVIII-lea nu a schimbat radical situația în teritoriile din spațiul pruto-nis-trean, aflate sub administrație otomană, ele au cauzat pierderi substanțiale de ordin material și uman acestor nuclee ale puterii politice ale Porții la hotarele sale de nord și nord-est. Imperiul Rus și-a demonstrat forța și și-a pregătit un teren solid pentru anexarea acestui spațiu, care va fi efectuat la începutul secolului XIX-lea prin tratatul de pace de la București, semnat pe data 16/28 mai 1812.

Organele de poliție în Basarabia între 1812-1828: Cadrul legal și principalele direcții de activitate

Igor CHIOSA

Anexarea spațiului pruto-nistrean de către Imperiul Țarist în urma Tratatului de Pace de la București din 1812 a provocat schimbări majore în vechiul spațiu românesc. Una dintre primele măsuri întreprinse de către noua administrație a fost instituirea forțelor pentru menținerea ordinii în noua achiziție teritorială a imperiului și, anume, a poliției. Astfel la data de 2 octombrie 1812 a fost creată poliția urbană din Chișinău, ulterior fiind instituită și în alte orașe ale Basarabiei. Ne propunem să urmărim cauzele care au dus la instituirea acestei structuri de forță, cadrul legal după care acționa, precum și principalele direcții de activitate ale organelor de poliție în perioada 1812-1828.

Onomastica românească din ținutul Hotin potrivit statisticii din 1821

Valentin TOMULEȚ

Cercetările contemporane atestă că *Onomastica* este o ramură a lingvisticii care studiază numele proprii în plan larg: antroponime, toponime, zoonime, numiri ale obiectelor unice și ale instituțiilor etc. Compartimentele de bază ale onomasticii sunt *antroponimia* care studiază numele de persoane (prenume, nume de familie, patronime, matronime, supranume, porecle, pseudonime) și *toponimia* care studiază numele de locuri și localități. Termenul *onomastică* se folosește și cu sensul de „totalitatea numelor de persoane, de locuri și localități dintr-o limbă sau dintr-un anumit spațiu geografic (țară, regiune)”. Numele proprii (antroponimele, toponimele) poartă amprenta mentalului colectiv, relevând corelația dintre nume și evenimentele social-istorice din viața poporului. Ele reflectă felul de viață economică, orânduirea socială, concepțiile poporului, contactele etnoculturale și relațiile lingvistice cu alte popoare la diferite etape de dezvoltare a societății”.

În comunicarea de față având la bază lista persoanelor de sex masculin de etnie ruteană, venite pe parcursul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea în ținutul Hotin, publicată de cercetătorul Leon Boga, și datele inedite ale statisticii onomastice realizată de funcționarii și ocolășii ținutali, pusă la dispoziția ispravnicului de Hotin pe parcursul anului 1821, vom încerca să facem o analiză a schimbărilor cantitative onomastice care s-au produs pe parcursul a 4-5 ani, încercând să evidențiem care din nume prezente la 1816 sau păstrat în onomastica de la 1821 și care au dispărut, care și câte au apărut noi, cu atât mai mult că statistica de 1821 evidențiază persoanele venite în diferite localități ale ținutului din alte părți – fie din interiorul Basarabiei, fie din diferite gubernii ucrainene limitrofe sau de peste hotare și schimbările s-au produs în numele de familii pe parcursul acestor ani.

К вопросу о болгарских священнослужителях, переселенцев в Бессарабию в 1830 г.

Иван ДУМИНИКА

В результате русско-турецкой войны 1828-1829 гг. из Болгарии в Бессарабию вместе с крестьянами переселяются и представители духовенства. Они, как правило, вместе со своей паствой оставались жить в колониях Болгарского водворения. Согласно источникам, в 1830 г. в болгарские колонии поселилось 35 семейств (136 душ мужского пола и 119 душ женского пола) священно- и церковнослужителей, выходцев из-за Дуная. Известны также населенные места в Болгарии, откуда прибыли клирики в Бессарабию. Так, например, дьячок Георгий Лазаревич и пономарь Демьян Кириллов вместе со своей паствой прибыли в колонию Фынтына-Дзинилор из болгарского селения Большой Буялык (совр. с. Шарково, Ямболовская область). Оба, до переселения служили в местной Свято-Успенской церкви. Лазаревич родился в Большом Буялыке, а Кириллов был родом из города Адрианополь. Из Большого Буялыка происходило семейство приходского священника Евстафия Семенова, оно осело в колонии Голица. Братья Михаил (дьячок) и Кирилло (пономарь) Константиновы прибыли в колонию Главан из селения Девлет-ачи (совр. с. Девлеагач, Лозенградский вилайет, Турция), где они служили при Рождество-Богородичной церкви. Проживавший в колонии Дезгинжа Николай Бальчов прибыл из селения Кулупчи. Три священника колонии Твардица Драган Паскалов, Тодор Влайков и Тодор Златов прибыли со своими прихожанами из болгарского селения Твардица. Также из болгарского Кортена в бессарабскую Кирютию переселилось семейство Петко и Ивана Петковых. Их отец, Николай Петков (Петров) был приходским священником в родном селении, умер от холеры. Оттуда же прибыл Петр Петков, отец которого – Дмитрий был священником. Из Кирютии всех Петковых перевели служить в приходе колонии Казаклия. Из селения Казосман в колонию Чок-Майдан прибыло семейство Христо (Киню) Попова. Позже он перешел служить в Башкалию. Священник из колонии Долукиой Федор Цветков прибыл из болгарского селения Модрен (село уже не существует, является частью села Мишевско Кырджалийской области). Некоторое время его семейство проживало в колонии Кайраклия. В Вуланештах поселилось семейство священника Дмитрия Христофорова, которое прибыло из болгарского селения Едик (вероятнее всего, имеется ввиду селение Едил в Кырджалийской области, сегодня оно уже не существует).

Zestrea în Moldova regulamentară

Brîndușa MUNTEANU

Căsătoria a reprezentat o etapă definitivă în viața oricărui om. În prima jumătate a sec. XIX legile civile din Principate și din Transilvania recunoșteau în căsătorie un act civil patronat de biserică, dând putere de lege unor practici statornicite prin intermediul tradiției.

O etapă importantă în cadrul instituției căsătoriei l-a constituit înzestrarea. Zestrea este partea unui fenomen social complex, a cărui descriere și înțelegere se poate face prin metode interdisciplinare. Ea nu poate fi scoasă dintr-un ansamblu de convenții legate de sistemele de proprietate. Suportul documentar al temei cercetate cuprinde acte civile, memorii, note ale călătorilor străini, opere literare, scrieri etnografice.

În studiul nostru ne propunem să prezinte zestrea așa cum ea apare în legislația perioadei dar și în documentele civile. De asemeni dorim să urmărim acest subiect de la constituirea sa (înainte de căsătorie), în timpul căsătoriei și după căsătorie.

Începând cu 1819 și până la *Codul civil* din 1864, legea după care se făcea înzestrarea era *Codul Calimach*. De asemeni acest subiect poate fi urmărit și în legislația premergătoare acestor norme legislative, precum *Carte românească de învățătură* sau *Îndreptarea Legii*.

Documentele redactate în perioada 1820-1860 relevă mai multe caracteristici ale acestei teme: condițiile în care se făcea înzestrarea, actorii sociali între care se desfășura acest „contract”, existența unui formular al scrierii „foii” de zestre, cuprinsul ei, statutul ei juridic al înzestrării în diferite etape ale căsătoriei.

În prima jumătate a sec. XIX, în măsura în care modernitatea își croiește drum prin Principatele Române, societatea românească cunoaște profunde transformări. Acestea pot fi sesizate și la nivelul rânduielilor privind zestrea.

Procurile negustorești ca sursă de studiere a practicilor comerciale în Basarabia (1830-1853)

Andrei EMILCIUC

Deopotrivă cu certificatele comerciale, procurile negustorești constituie o sursă documentară importantă în studierea problemelor ce țin de dezvoltarea relațiilor comerciale și formarea burgheziei comerciale în Basarabia. Aceste acte, prin care negustorii delegau sau încredințau diverse activități de a fi realizate din numele său, sunt depozitate în fondurile Magistratelor orășenești, instituții în care erau prezentate spre autentificare și evidență. Restricțiile sistemului de ghildă impuneau titularul patentei să apeleze la procuri în cele mai diverse situații. Cele mai frecvente erau cazurile în care negustorul împuternicea o persoană să-l reprezinte într-un litigiu în instanțele de judecată. Destul de întâlnite erau procurile prin care negustorul ceda drepturile de a activa în baza patentei sale, de regulă în favoarea fiilor sau soției, în virtutea sănătății precare sau a incapacității fizice de a-și exercita toate afacerile personal. Un alt tip de procură era cel prin care o persoană terță era mandatată de a realiza din numele său o operațiune comercială unică, de a emite un vecsel sau a acorda un credit în numerar. Acest ultim tip de procură a devenit un mijloc frecvent de abuz, deoarece de dreptul de a realiza afaceri comerciale de import/export sau de a practica cămătăria, beneficiau în exclusivitate negustorii de ghildă. Cum taxele de ghildă erau destul de înalte, mulți mici antreprenori, în schimbul unei sume de bani achitate informal titularilor patentei, primeau posibilitatea de a efectua din numele acestuia, dar în beneficiul său propriu, astfel de activități.

Sardinia și chestiunea sudului Basarabiei (1856)

Eugen-Tudor SCLIFOS

După terminarea războiului Crimeii, chestiunea Basarabiei intră din nou în vizorul diplomației europene, după momentul de tristă amintire din 1812. După terminarea ostilităților militare la propunerea ministrului de externe austriac Buol, puterile occidentale au decis ca Rusia să cedeze sudul Basarabiei către Principatul Moldovei, spre a-i tăia orice acces la Dunăre. În mod evident, cum îi stătea în fire unei puteri ca Rusia aceasta a refuzat această cedare, la care se adăuga faptul că era susținut de Franța. Poziția adoptată de către Sardinia contelui Cavour este mai puțin reflectată în istoriografia românească, însă aceasta a „jucat” un rol considerabil în soluționarea acesteia. De menționat că Sardinia nu a avut reprezentant în comisia de delimitare a frontierei în Basarabia, însă i-a „cerut” punctul de vedere, mai ales de către Marea Britanie. Documentele identificate atât la arhivele de la Paris, în colecțiile italiene ne arată faptul că Sardinia a adoptat mai degrabă o poziție neutră. Cavour era de părere că dacă Rusia să cedeze Bolgradul, atunci să primească o compensație teritorială pentru acest fapt, dorind „împăcarea” tuturor „actorilor” internaționali în această dispută.

Aspecte privind administrația provincială țaristă, birocrăția și corupția administrativă în lucrarea lui Anatole Leroy-Beaulieu *L'Empire des tsars et les Russes* (1881-1889)

Angela BAXAN

Lucrarea istoricului și publicistului francez Anatole Leroy-Beaulieu (1842-1912), *L'Empire des tsars et les Russes* (1881-1889), o adevărată cronică a Imperiului Rus de la Petru cel Mare la Alexandru al III-lea, conține date și reflecții cu adevărat prețioase privind sistemul administrativ rus în secolul al XIX-lea.

Volumul II al lucrării, intitulat „*Instituțiile*” și publicat la 1893, este în întregime dedicat analizei sistemului administrativ intern, poliției și presei din Imperiul Rus. De un interes sporit este descrierea și analiza pe care o face autorul sistemului de administrare provincial, sistem din care a făcut parte și Basarabia după 1812.

Autorul evidențiază instabilitatea doctrinelor ruse în ceea ce privește concepția administrației de stat. Argumentând imperfecțiunea modelului țarist de organizare administrativă a ținuturilor anexate, acesta indică asupra prezenței abuzurilor, corupției, birocrăției ca fenomene obișnuite pentru politica imperială internă din acea perioadă. Totodată, autorul încearcă să găsească argumente ce ar explica inevitabilitatea unor asemenea fenomene, de multe ori prezentându-le ca determinate de neajunsurile politicii tradiționale a majorității statelor din acea epocă.

Referindu-se la noile instituții administrative create în regiunile anexate, care, oficial, veneau să păstreze unele particularități de administrare locale (de exemplu cazul Consiliului Suprem/Regional din Basarabia), istoricul francez le apreciază ca fiind pur formale, în cel mai bun caz consultative, conduse de cele mai multe ori de funcționari, a cărui rol era redus la „*a transmite instrucțiuni de la centru și de a expedia scrisori*”.

Relatând despre tagma funcționarilor, autorul vorbește despre faptul că valori ca inteligența, studiul, spiritul de inițiativă, independența erau descumurate și chiar anihilate în rândurile funcționarilor. O perioadă îndelungată, mai cu seamă în timpul domniei lui Nicolae I, serviciul civil era dominat de militari, armata fiind „*o adevărată școală în domeniul administrativ, o pepinieră de funcționari de grad înalt*”.

În concluzie, putem susține, că lucrarea prezintă un interes deosebit în contextul în care contribuie la elucidarea diverselor abordări cu privire la problemele ce țin de aspectele administrării provinciale țariste, inclusiv în Basarabia.

Acțiunile de binefacere – element al modelelor mondene și cotidiene specifice mediului nobiliar din Basarabia în secolul al XIX-lea

Cristina GHERASIM

După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, boierii din regiune au fost recunoscuți în rândul dvorenimei ruse, iar pentru a beneficia de drepturi și privilegii trebuiau să dovedească credință și supunere administrației țariste, prin respectarea anumitor reguli destul de riguroase, prin manifestarea „disciplinarității” și îndeplinirea anumitor obligații, care țin de felul de a vorbi, mânca, dansa, îmbrăca, comporta etc., în general – prin felul de a fi. În acest sens implicarea în diferite acțiuni de binefacere, era o regulă nescrisă, dar „obligatorie” pentru elita societății. O parte din acțiunile de binefacere realizate de nobili porneau din interesele persoanele. De exemplu, nobilimea basarabeană a susținut diferite inițiative de deschidere a instituțiilor de învățământ în regiune. Doar în anul 1843, pentru procurarea lotului de pământ și construcția gimnaziului din Chișinău nobilii au donat bani, după cum urmează: din circumscripția Orhei-Chișinău – 385 ruble 28 cop.; din circumscripția Iași-Soroca – 170 ruble; din Hotin – 40 ruble 85 cop.; din Cahul – 4 ruble 60 cop.

Alte acțiuni de binefacere erau realizate de nobilii din Basarabia la cererea administrației imperiale, mai ales în situația când Imperiul Rus era implicat în războaie. De exemplu, în anul 1855, nobilii din Basarabia au donat 1800 ruble pentru susținerea răniților din războiul Crimeii (nobilul Balș a donat 50 ruble, Ștefan Russo – 100 ruble, Krupenski – 25 ruble, I. Botezatul – 20 ruble, Egor Leonard – 10 ruble etc.). În anul 1877 nobilii din Basarabia au trebuit să asigure transportarea răniților de pe război prin regiune, iar în anul 1878, întru îndeplinirea circularei administrației țariste, urmează să doneze bani pentru procurarea corăbiilor pentru completarea flotei ruse.

Astfel, pe parcursul secolului al XIX-lea nobilimea basarabeană, din motive personale, la „îndemnul” administrației țariste sau „întru binele poporului” din Basarabia au realizat diferite acțiuni de binefacere.

Piese de feronerie lucrate la turnătoria lui S. Serbov

Liliana CONDRATICOVA

În grupul pieselor de feronerie de valoare un loc aparte revine scărilor din metal, care nu au intrat anterior în arealul de cercetare a istoricilor și specialiștilor din domeniul artei vizuale. Lipsite de atenție, multe piese au suferit intervenții la nivel de concept, fiind refăcute, altele se află la etapa actuală în stare avansată de degradare. Majoritatea scărilor de metal au fost documentate pentru edificiile laice și de cult din centrul istoric al orașului Chișinău, fiind atestate scări de metal și în localitățile rurale din Basarabia.

Pornind de la materia primă de lucru au fost catalogate scări din fier și din fontă, respectiv. După formă, au fost identificate scări simple și scări elico-idale, adică în formă de melc. Conform funcționalității, au fost depistate scări de acces în locașurile de cult și în edificiile publice. Grație unor însemne aplicate treptelor și scărilor de metal, mai multe piese au putut fi atribuite întreprinzătorilor specializați în producerea obiectelor din metale comune. În acest context, au fost identificate 1) piese lucrate la turnătoria lui S. Serbov (atât la Chișinău cât și în provincie, la edificiile publice și la biserici); 2) piese realizate la turnătoria lui K. Krimarjevski; 3) piese lucrate la uzinele din Odesa și aduse în Basarabia; 4) obiecte din metal care nu au putut fi atribuite unor meșteșugari sau întreprinderi industriale. În comunicare ne vom concentra asupra celor mai reprezentative scări lucrate la turnătoria lui S. Serbov.

Calitatea corpului didactic în cadrul școlilor agricole din Basarabia

Petru GOLBAN

La sfârșitul secolului al XIX-lea în Basarabia au fost deschise trei școli agricole inferioare: la Grinăuți (jud. Soroca), Cucuruzeni (jud. Orhei) și la Purcari (jud. Cetatea Albă). Cu toate că ele se asemănau mai degrabă cu școlile profesionale, din datele de care dispunem putem observa că o bună parte din corpul didactic a instituțiilor cercetate era de cea mai înaltă calificare. O categorie specială o reprezentau directorii și profesorii disciplinelor de bază care absolviseră instituții de învățământ superior din Imperiul Rusiei. O altă categorie o reprezentau profesorii fără studii superioare, dar care au fost formați în cadrul celor trei instituții, continuând să activeze în ele după absolvirea cursurilor.

Instruirea continuă a cadrelor didactice a constituit o preocupare constantă a conducerii școlilor agricole. În primii ani de existență profesorii acestor instituții au făcut cursuri pedagogice în diferite gubernii ale imperiului. Cursurile desfășurate în cele trei instituții agricole pentru profesorii școlilor populare denotă o înaltă calificare și înzestrare adecvată. Dincolo de cursuri, o modalitate de creștere profesională a corpului didactic au fost expozițiile agricole la care participau, ori care se desfășurau chiar în aceste școli. Exemplele invocate ne fac să considerăm că corpul didactic al celor trei instituții agricole era de calitate relativ înaltă, perfecționarea desfășurându-se continuu pe parcursul activării profesorilor.

Considerații privind evoluția învățământului secundar în Basarabia (a doua jumătate a secolului XIX - începutul secolului XX)

Ilie GULICA

În contextul reformelor liberale din anii '60 ai secolului XIX în Imperiul Rus, a fost adoptată la 19 noiembrie 1864 Legea privind organizarea instituțiilor de învățământ secundar. Conform acestui regulament și deciziilor autorităților din circumscripție, Gimnaziul Regional din Chișinău a fost transformat în gimnaziu clasic cu predarea unei limbi clasice – latina.

În instituțiile de învățământ mediu erau admiși copii provenind din toate etniile, stările, indiferent de statutul lor social și confesiune. În clasa întâi erau înscriși copiii cu vârsta între 10 și 12 ani, însă, conform Legii adoptate la 26 decembrie 1868, moldovenii, armenii, grecii, bulgarii și evreii aveau dreptul să fie candidați la admitere până la vârsta de 15 ani. Din punct de vedere etnic, cea mai mare parte a elevilor erau ruși. Autoritățile responsabile de învățământ nu își puteau explica faptul că moldovenii, deși alcătuiau majoritatea populației în gubernie, circa 500.000, erau slab reprezentați în învățământul secundar.

Rețeaua de școli secundare în Basarabia s-a dezvoltat treptat pornind de la progimnazii, care deveneau în câțiva ani gimnazii. Astfel, dacă la mijlocul secolului XIX, între Prut și Nistru, funcționa o singură instituție de învățământ secundar, la 1914, au fost înregistrate 36 de școli: 15 gimnazii de băieți, 14 gimnazii de fete, 6 școli reale și un progimnaziu de șase clase.

Tezele istoriografice sovietice și contemporane cu privire la evoluția bisericii basarabene la răscrucea secolelor XIX-XX

Silvia SCUTARU

Studierea istoricului bisericesc din Basarabia la răscrucea secolelor XIX-XX a fost și este un subiect de discuție cu o diversitate de concepte și păreri.

În studiul nostru vom analiza o parte din lucrările, care abordează tematica bisericească, prin prisma elucidării tezelor istoriografice sovietice și cele contemporane.

Ne vom centra pe tabloul istoriografic din Republica Moldova și pe unele lucrări editate peste hotare, dar care conțin informații despre Biserica din Basarabia țaristă. Izvoarele cu referire la tematica cercetării prezintă un interes deosebit prin reflectarea unor probleme controversate și sensibile ce țin de investigația noastră.

În perioada postbelică au apărut mai multe lucrări privind istoria Basarabiei, dar și aspecte ale tematicii bisericești. Evoluția învățământului din RSSM, inclusiv a celui bisericesc a fost prezentat de Timofei Craciun și A. Andrus.

Unii istorici sovietici au formulat teze ambigue în problema istoriei bisericii din Basarabia. În acest sens amintim pe V. Timoșco, Vasilii Gajos etc.

Tema Basarabiei în România comunistă a fost tratată cu mare prudență, uneori fiind interzisă cercetării istorice. Istoricii români din emigrație, ca Vlad Georgescu, George Ciorănescu, au abordat totuși unele aspecte ale trecutului Basarabiei.

Prăbușirea regimurilor totalitare comuniste în Europa de est și URSS a conferit istoriei bisericești o nouă dimensiune. Investigațiile reflectau individualitatea Bisericii basarabene, prin accentuarea altor mesaje ideatice, se conturează noi direcții de cercetare.

Pentru cercetătorii din Republica Moldova, istoricul bisericii basarabene de la răscrucea secolelor XIX-XX, este un subiect important de studiu, analiză și dezbateri.

Deși tabloul istoriografic cercetat denotă lipsa unor lucrări speciale cu referință la viața eparhială, în baza prezentei investigații putem desprinde unele considerații generale și concluzii, descinse din analiza materialelor cercetate.

ISTORIE CONTEMPORANĂ

Iași la 1917 și pericolul bolșevic

Corneliu CIUCANU

În condițiile retragerii în Moldova și a mutării principalelor instituții ale statului la Iași, administrația românească a întâmpinat probleme deosebit de grave, care trebuiau rezolvate. Pe lângă depășirea unor greutăți inerente refugiuului – supra-aglomerarea populației și numărul mare de răniți, lipsa alimentelor, combustibililor, medicamentelor, epidemia de tifos exantematic – societatea și autoritățile române s-au confruntat cu o altă provocare majoră: **bolșevismul, internaționalist și ateu.**

Transformările revoluționare din Rusia anului 1917 au creat o stare de insubordonare/anarhie în rândurile armatei ruse aliate, prezente pe teatrele de operațiuni ale frontului românesc. Infestate de bolșevism, trupele rusești au constituit soviete ostășești, au trecut la arestarea și executarea ofițerilor, la jefuirea populației și a depozitelor de alimente, furaje și armament. Având concursul unor elemente socialiste antimonarhiste din Iași, la 1 mai 1917, ostașii ruși bolșevizați au organizat o demonstrație de forță, terorizând populația ieșeană. După victoria revoluția din octombrie, Lenin a trimis în România un comando bolșevic în frunte cu S.G. Rochal, ce avea misiunea asasinării regelui Ferdinand și a premierul Ion I.C. Brătianu. În acest, context, intervenția energetică a autorităților române a anihilat planurile teroriste bolșevice. Precizăm, totodată, că factorii de decizie ai statului român – rege, guvern, armată, servicii secrete –, au înțeles, încă de la 1917, faptul că bolșevismul reprezintă o ideologie străină și nocivă în raport cu aspirațiile generale ale societății românești.

Reorganizarea sistemului medico-sanitar din Basarabia anilor 1918-1919

Alexandru GHEȚAN

Cercetarea istorică a problematicii Basarabiei în perioada de după Primului Război Mondial, include câteva direcții de bază ce cuprind aspectul politic, economic și social, totodată lăsându-se unele nișe de cercetare considerate ca fiind „neseemnificative”. În consecință, prin ignoranță sau lipsă de interes, o multitudine de probleme cu adevărat importante care au influențat viața basarabenilor rămân în *out-box*-ul sferei de cercetare istorică. Din ansamblul „neseemnificativului” [deocamdată] face parte și problema sistemului medico-sanitar din Basarabia interbelică. Astfel, studiul nostru are drept scop plasarea subiectului: „Reorganizarea sistemului medico-sanitar din Basarabia anilor 1918-1919”, în tematica vastă de cercetare istorică de la noi.

Unificarea Basarabiei cu România din 1918, a condiționat necesitatea integrării provinciei în cadrul noului stat. Buna funcționare a României Întregite era posibilă doar prin ralierea și adaptarea vechilor structuri din Basarabia [și din celelalte provincii unite] la sistemul teritorial-administrativ, legislativ, economic, ș.a. din statul român. În acest sens, nu a fost o excepție nici sistemul medico-sanitar din Basarabia.

Reorganizarea sistemului medico-sanitar în Basarabia interbelică este plasată sub stindardul câtorva acțiuni proeminente:

1. Supunerea vechilor structuri sanitare de zemstvă existente în provincie la autoritățile sanitare centrale române;
2. Constituirea [în regiune a] unui inspectorat medico-sanitar sub egida Armatei Române;
3. Combaterea epidemiilor contagioase care afectează atât forțele militare dislocate, cât și populația civilă autohtonă.

Reforma agrară din 1921 în Basarabia pentru uzul elevilor

Iurii SEMENIUC

Valorificarea formativă a istoriei are în vedere fundamentarea autonomiei intelectuale și morale a elevilor, apartenența la respectarea adevărului, la spiritul critic. Manualele școlare prezintă acest subiect în același discurs narativ, cu note esențiale comune: dominant este rolul pozitiv al reformei, problemele fiind practic trecute cu vederea. De regulă, autorii înserează sintetic motivele reformei agrare și legiferarea acesteia, constată caracterul radical și particularitățile actului de împroprietărire în ținut. În concluzie, se menționează rolul important al reformei asupra evoluției societății românești. În realitate, reforma agrară din Basarabia s-a manifestat ca un fenomen mult mai complex și contradictoriu. Iată doar câteva considerații istoriografice relevante în acest sens:

Reforma a avut drept scop consolidarea gospodăriilor țărănești, de rezultatele ei a profitat însă și statul român, care a însușit mari proprietăți de pământ. Suprafața medie a lotului de împroprietărire a fost mai mică decât prevedea legea de reforma agrară, constituind 3,2 ha.

Statul a împroprietărit în anul 1923 categorii privilegiate de cetățeni: funcționari publici, ofițeri, politicieni. Un deceniu mai târziu, au fost înzestrați cu pământ foștii deputați ai Sfatului Țării și directorii din Consiliile Directoriale Generale din 1917-1918.

Efectele pozitive ale reformei au fost umbrite de o serie de probleme cu care se confruntau cetățenii împroprietăriți: onorarea obligației financiare impusă pentru achitarea pământului; accesul limitat la creditele rurale.

Aprecierile date reformei la un deceniu după unire au fost în mare parte critice, subliniindu-se între altele că reforma agrară n-a îmbunătățit condițiile de trai ale țăranimii; din contra în conlucrare cu alți actori, ea a scăzut standardul de viață al maselor.

Un așezământ de cultură din perioada interbelică – Ateneul Tătărași

Bogdan MINEA

Recunoscută pentru efervescenta spirituală de maximă intensitate, perioada interbelică ocupă un loc distinct în evoluția istorică și culturală românească. În pofida faptului că abordările științifice pot aduce puține noutăți în domeniul de cercetare, se impune, de multe ori, revenirea asupra unor evenimente și inițiative care au marcat în mod benefic unitatea spirituală românească. Sunt reevaluate, astfel, unele contribuții importante ale așezămintelor culturale dintr-o perspectivă mai apropiată realității și semnificației lor istorice.

Tratate în mod diferit, la intervale de timp mari, unele aspecte ale vieții spirituale interbelice nu au fost tratate în mod corespunzător sau deloc. Se regăsesc în această situație și unele așezăminte culturale care s-au aflat sub patronajul fundațiilor culturale regale și al unor instituții de prestigiu universitar-academic. În acest caz, Ateneul Tătărași constituie subiectul unei aduceri în discuție și al punerii într-o lumină adecvată a preocupărilor sistematice de culturalizare românească în vederea împlinirii unui ideal – *Unire prin cultură*.

Aseceristul Sandu Tudor între etnocentrism și universalism

Carmen CIORNEA

Figura insolită a Părintelui Daniil Sandu Tudor, personalitate de anvergură, care s-a dezvoltat intelectual în mediul atât de fertil și diversificat al României interbelice, în care cuvântul de ordine era modernizarea, a fost sursa multor volume, studii și demersuri de cercetare, apărute după 1990. Pe de altă parte, se cuvine invocat faptul că activitatea lui Sandu Tudor de membru al Asociației Studențești Creștine din România (A.S.C.R.), implicările sale în mediul universitar al epocii, respectiv în diversele mișcări studențești, au constituit un subiect mai puțin uzitat. În acest context, studiul de față vine să adauge încă o piesă la puzzle-ul reprezentat de misterul personalității lui Sandu Tudor dar și să întrească și să nuanțeze tabloul României Mari din primul deceniu interbelic. Cu alte cuvinte, reconstruirea ideilor și imaginilor despre Biserică, credință și neam ale *aseceristului* Sandu Tudor va fi realizată din perspectiva unui *homo religiosus*, deoarece acesta, încă din această etapă, antemergătoare căii monahale, era pe deplin sedus de frumusețile vieții duhovnicești și de tâlcurile adânci, ascunse ale Tradiției, de unde și deschiderea către universalitate care, din perspectiva sa, se conjugă cu etnocentrismul.

În ceea ce privește sursele analizei, acestea provin, în special, din documentele de arhivă din România dar și din presa interbelică. Astfel, cu precădere, șase dosare din A.C.N.S.A.S. au acoperit aria câmpului de documentare: dosarele Y.M.C.A. și cele privind congresele studențești în România din perioada propusă de prezentul demers.

De altfel, așa cum o vădește și titlul, focalizarea se va face pe activitatea desfășurată de Sandu Tudor în primul deceniu interbelic, mai exact pe aspectele ce decurg din calitatea sa de membru al A.S.C.R.-ului (Asociația Studenților Creștini din România).

Fără a avea pretenția că scrutarea A.S.C.R.-ul sau a activității studentului Alexandru Teodorescu pot fi surse ale unei înțelegeri globale, exhaustive ale societății interbelice românești, considerăm că tabloul clasic al prezentării raporturilor dintre om-Stat-Biserică poate fi completat prin ob-

servarea traseului urmat de o parte semnificativă a clasei intelectualilor, universitarilor, politicienilor, prelaților – mentori ai studenților acelor vremuri, care le cultivau prezența în diverse organizații – pe care elanul modernizării din România Mare îi poartă, în același ritm, pe o traiectorie sinusoidală, la capătul căreia, istoria va îmbrăca o altă formă dramatică de manifestare.

Fenomenul A.S.C.R., deși minor în aparență, odată aprofundat, duce la un context larg surprinzător: problema este caracteristică nu doar pentru spațiul ortodox românesc, ci și pentru tot spațiul răsăritean. După o primă perioadă de contact și apropiere entuziastă a misionarismului ecumenic protestant, urmează descoperirea diferențelor, distanțarea și chiar contestarea, nu doar a acestor organizații, ci și a facțiunilor modernizatoare, influențate de aceste organizații din cadrul Bisericii.

Cercurile de tineret ale Bisericii Baptiste din Basarabia

Vasile FILAT

În cadrul cercetării Istoriei Bapțiștilor din Basarabia în perioada interbelică am cercetat edițiile ianuarie 1928 - decembrie 1932 a revistei „Lumina vieții” publicată de Uniunea Bisericilor Baptiste din Basarabia. În perioada interbelică bapțiștii din Basarabia au înregistrat cea mai mare creștere comparativ cu celelalte regiuni ale României și cu celelalte țări ale Europei. În anul 1921 în Basarabia existau 16 biserici baptiste care întruneau 336 membri. La 28 Decembrie 1942 în Basarabia erau 337 biserici baptiste cu 17.775 membri botezați și 24.434 copii ai credincioșilor. În total erau 42.209 membri. Una din strategiile majore care au adus succes și creștere mișcării baptiste din Basarabia au fost cercurile de tineret. La primul congres al bapțiștilor din Basarabia a fost creată Uniunea Tineretului Baptist a cărei conducător a fost ales Boris Bușilă, pastorul bisericii baptiste din Chișinău. Cei mai experimentați pastorii au vizitat bisericile din țară pentru organizarea tineretului în cercuri cu scopul creșterii lor spirituale și mobilizării la misiune. Cercurile de tineri locale organizau serviciile divine și sărbători la care se întruneau tinerii cercurilor din regiune. Programul întrunirilor era bine pregătit și includea cântări, poezii, muzică instrumentală și predici. Anual, de ziua Cincizecimii la Chișinău era desfășurată o sărbătoare de două zile la care se întruneau cei mai activi tineri bapțiști din toată Basarabia.

Construcția localurilor de școală secundară în Basarabia interbelică

Vasile CREȚU

O contribuție importantă la evoluția învățământului secundar a avut-o campania de construcții a lăcașelor școlare, demarată în anul 1922 de către autoritățile școlare superioare. În afară de construcția școlilor primare au fost clădite și școli normale, licee și gimnazii. Se ducea o lipsă destul de mare de licee și gimnazii, mai ales în zonele rurale. Lipsa lor s-a simțit și mai mult atunci când numărul școlilor primare și dorința elevilor de a-și continua studiile în gimnazii și licee au crescut într-o foarte mare.

Directoratul de Instrucțiune Publică a propus încă în 1918 să se deschidă „cel puțin trei școli industriale, o școală comercială, o școală de agricultură și două gimnazii, toate acestea așezate la locuri potrivite prin provincie”.

În rezultatul operei de construcții școlare, Ministerul de resort, în 1923, a proiectat clădirea de școli secundare în așa centre ale Basarabiei ca: Orhei, Ismail, Bălți, Soroca și Chișinău. Unele din aceste lăcașe au fost date în exploatare către 1928 iar celelalte, ca de exemplu la Orhei, Ismail erau în stadiul de finisare.

Statul român pe toată perioada interbelică, cu excepția anilor 1929-1933 de criză economică, a depus mari eforturi și a făcut mari sacrificii materiale pentru construirea edificiilor destinate școlilor secundare.

Astfel, campania construcțiilor edificiilor școlare secundare inițiată de autoritățile școlare superioare a adus totuși rezultate destul de benefice. Au fost clădite școli nu numai în capitalele de județe, ci și în alte localități în apropiere de zonele rurale. Cele mai multe școli secundare au fost întemperate în intervalul de timp de la Unire (1918) până în 1924. În total au fost ridicate 17 lăcașe școlare, în medie câte trei școli pe an. După cum relatează Șt. Ciobanu, la finele anului 1924 „...în Basarabia funcționau 67 școli secundare de stat în afară de cele normale, profesionale, comerciale, industriale, agricole etc. Aceste 67 școli aveau 434 de clase, 716 profesori și 15 mii 337 de elevi”.

Valențe identitare în activitatea publicistică a Mitropolitului Gurie al Basarabiei

Silvia GROSSU

Mai multe aspecte de ambiguitate în interpretarea rolului instituției ecleziastice în procesul de revigorare morală și națională a Basarabiei ne-au determinat să revenim asupra publicațiilor periodice cu caracter religios din perioada interbelică. „Luminătorul” este una din aceste publicații. Fondată din inițiativa și cu osteneala arhimandritului Gurie revista apare din 1908, cu subtitlu „Jurnal bisericesc” și cu moto-ul „Lumină din Lumină, până în 1944, fiind cea mai longevivă publicație periodică în limba română din prima jumătate a secolului al XX-lea. „Luminătorul” pledează pentru statornicia credinței ortodoxe, pentru păstrarea și cultivarea limbii române, pentru păstrarea documentelor vechi de istorie, arheologie și a actelor cu referire la evoluția bisericească a Moldovei de ambele părți ale Prutului. Contribuția esențială în acest sens revine „Obștei bisericești de istorie și arheologie” de sub președinția ieromonarhului Gurie, societate ghidată de ideea restabilirii și teaurizării valorilor creștine. Pe parcursul apariției sale revista a găzduit peste 200 de studii, articole, predici, omilii, pastorale semnate de Mitropolitul Gurie.

În acest context de *restitutio* se impune și valorificarea revistei „Misionarul” (1929-1944), cea mai „temeinică” publicație cu profil religios din perioada interbelică, editată la Chișinău prin contribuția nemijlocită a Mitropolitului Gurie, dar difuzată în întreaga Românie. „Misionarul” trata un spectru vast de probleme: combaterea sectarismului și a propagandei ateiste, organizarea muncii misionare în teren, consolidarea coeziunii confesionale, evoluția creștinismului în lume și în țară ș.a.m.d. Revista de orientări pastorale și misionare a supravegheat corectitudinea credinței creștine și expresia ei autentică printr-o muncă asiduă pe parcurs a 14 ani.

Un an de activitate a administrației românești în orașul Odesa

Dan RADU

La 16 octombrie 1941 orașul Odesa este cucerit de către Armata română și trupele germane. Administrarea și asigurarea securității orașului ia revenit României.

Începuturile administrației românești au fost deosebit de grele, deoarece în urma evacuării Armata sovietică a provocat mari stricăciuni folosindu-se de tactica „pământului ars”. Sovieticii au minat orașul distrugând conductele de apă ce aprovizionau orașul Odesa, uzinele electrice, diguri provocând mari inundații, mori, brutării, tehnică, păsări, animale care erau omorâte și aruncate în mare pentru a nu lăsa nimic „dușmanului”.

Primele măsuri au fost cele de curățire, pentru a nu provoca epidemii și pentru a restabili circulația, care era sistată de stricăciunile provocate de sovietici. După aceasta s-a început aprovizionarea cu alimente a populației, punerea în mod treptat în funcțiune a instalațiilor electrice, uzinelor, organizarea muncii, reconstrucția clădirilor deteriorate etc., spre a restabili viața normală a populației.

În decurs de un an s-au deschis o serie de școli, licee, a funcționat și o instituție superioară – Universitatea din Odesa. S-au restabilit instituțiile de cultură, s-au redeschidă teatrele, muzeele, bibliotecile, cinematografele. Au fost redeschis și construit o serie de biserici și mănăstiri.

De administrarea orașului Odesa s-a ocupat primarul general Gherman Pântea și echipa sa, care au dezvoltat orașul și au făcut viața oamenilor să se normalizeze.

Impactul politicilor represive de sovietizare în rândul persoanelor minore din RSS Moldovenească (1940-1941, 1944-1953): considerații asupra unei probleme de cercetare

Ludmila D. COJOCARU

Studiul de față analizează procesul de sovietizare în spațiul Pruto-nistean prin vocile martorilor oculari ai politicilor represive aflați atunci la vârsta copilăriei. Memoriile acestei generații constituie sursă importantă pentru studiile de sinteză privind sovietizarea la periferiile URSS și, totodată, elucidează modul în care această experiență de viață a afectat comportamentul social, identitatea, modelele culturale în societatea de astăzi.

Pe parcursul cercetării sunt investigate practicile și mecanismele ideologice de formare a „omului nou”, aplicate de regimul totalitar-comunist contingentului de persoane minore din familiile „dușmanilor poporului”. La fel, autorul identifică strategiile de adaptare și analizate practicile de supraviețuire a copiilor basarabeni în condițiile deportării forțate.

În scopul abordării complexe a subiectului propus, demersul științific va antrena documente de arhivă publicate și inedite, coroborate cu narațiunile autobiografice de istorie orală și documente din arhivele de familie (acte oficiale, fotografii, scrisori). Studiul dat este realizat în baza cercetărilor efectuate în cadrul Programului de Stat „Recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească în perioada anilor 1940-1941, 1944-1953”.

„Foștii” – angajați în sistemul de învățământ superior din RSS Moldovenească după 1944

Liliana ROTARU

Penuria de personal calificat, pasibil de angajare în instituțiile de învățământ superior restabilite, iar cele mai multe dintre ele create pe teritoriul RSS Moldovenească după restabilirea puterii sovietice în primăvara și vara anului 1944, a determinat autoritățile de stat și de partid să identifice și să coopteze o anumită categorie de cadre didactico-științifice, numite peiorativ – „foști”.

În accepția autorităților bolșevice, „foștii”, acceptați în învățământul superior, erau persoanele rămase pe teritoriul sovietic după 1944, marcați, într-un fel sau altul, de unul dintre „păcatele originare”, în categoria cărora intrau:

- descendența dintr-o categorie socială „burgheză”, „mic-burgheză” sau din culaci,
- studiile superioare obținute în universități din România Mare sau/și universități din alte state europene „burgheze”,
- un trecut profesional în instituții administrative sau educaționale românești,
- „aflarea pe teritoriile ocupate de invadatorii româno-germani” în perioada războiului sovieto-german.

Alte criterii de atribuire în categoria „foștilor” erau cele superpuse din experiența sovietică anterioară războiului, unele dintre ele fiind, la prima vedere, banale pentru situația din RSS Moldovenească. În contextul politici unionale de „import” și „mobilitate” a cadrelor didactico-științifice din toată Uniunea Sovietică însă, aceste criterii devin pe deplin raționale. Candidații la posturile academice în școlile superioare erau examinați dacă au participat sau au vre-o descendență din „foști luptători Albi în Războiul Civil” din Rusia bolșevică, „dacă au fost în prizonierat” cu indicarea condițiilor în care a fost luat în prizonierat și cele în care au fost eliberați, „dacă a ocupat funcții în guvernele Albe” etc.

În perioada de refacere și creare a învățământului superior din RSS Moldovenească (1944-1946) circa 1/3 din personalul didactic și științific angajat în școlile superioare aveau un trecut „pătat” de unul dintre „păcatele” „foștilor”. Sovieticii i-au angajat din necesitatea de a acoperi posturile didactice și științifice, politica de personal a acestora fiind bazată mai degrabă pe secretul lui Polichinelle – toata lumea știe, dar tace. Atât timp cât acești „foști” manifestau o tolerare complezentă a noului regim în scopul de a supraviețui și a-și satisface nevoile, puterea sovietică le-a exploatat competențele pentru edificarea învățământului superior în RSS Moldovenească. În momentul când „foștii” fie au dat semne de opoziție, fie au devenit indezirabili regimului – au fost epurați din școala sovietică, incriminându-li-se fie „păcatele trecutului”, fie antisovietismul.

Refugiații iugoslavi din România: exilați politici sau „agenții lui Tito”? (1948-1952)

Daniel LAZAR

Dorindu-se a fi un *alter ego* al lui Stalin în regiunea Balcanilor, Tito a sfârșit prin a-l irita profund pe conducătorul de la Kremlin, singurul îndreptățit – conform „canonului” comunist – să ocupe fotoliul de lider al țărilor „de democrație populară”.

Josip Broz Tito a plecat la drum ca un stalinist notoriu și a sfârșit prin a deveni – tocmai din aceste motive – un adversar al lui Stalin, fără ca el să o dorească în mod explicit. Deruta ideologică „la vârf” din Iugoslavia anilor 1948-1949 este semnificativă din această perspectivă.

La rândul lor, comuniștii iugoslavi au trecut cu dificultate prin această dramă, cu un profund caracter dilematic. Partizani, din motive conexe, atât ai *eroului național Tito*, cât și ai *generalisimului Stalin*, ei au avut de optat între „adevărul” livrat de propaganda de la Belgrad și „adevărul” propagandei revărsată de la Kremlin, multiplicată înzecit în țările satelizate limitrofe cu Iugoslavia.

Cei mai mulți comuniști iugoslavi l-au urmat, *volens nolens*, pe liderul de la Belgrad, după cum opozanții au avut de ales între „convertire” și tăcere sau între închisoarea de acasă și emigrarea în statele comuniste vecine, obediente Uniunii Sovietice.

„Schisma” iugoslavă a dus la reevaluarea completă a atitudinii comuniștilor români față de regimul lui Josip Broz Tito. Noul serviciu de siguranță a statului – *Securitatea* – a luat în serios „amenințarea titoistă”, în condițiile în care refugiații politici iugoslavi din România, deși se declarau inamici ai lui Tito și ai liniei sale ideologice, erau priviți cu circumspecție maximă.

De aceea, nu trebuie să surprindă faptul că, dincolo de declarațiile acestora de fidelitate față de Moscova, aceștia au fost tratați, în primă instanță, mai curând ca agenți ai guvernului iugoslav, trimiși în misiune în România, decât ca opozanți *a priori* ai regimului de la Belgrad.

Foamea în deportare: mărturiile ale supraviețuitorilor basarabeni și bucovineni

Lidia PĂDUREAC

Mai mulți istorici au luat în vizor foamea din RSS Moldovenească în anii 1946-1947 – fenomen îngrozitor și rușinos care, nu numai a răpit viața a peste 200000 de oameni, dar a și atrofiat temporar sentimentele umane ale populației. Mult mai puține informații sunt plasate în mediul public despre foamea îndurată de basarabeni și bucovineni în primii ani din deportare. Mărturiile supraviețuitorilor denotă faptul că toți deportații: și cei din 1941, și cei din 1949, și cei din 1951 au suportat o foame cumplită. În fiecare val al deportărilor, persoanele erau lăsate inițial fără surse de existență de către administrația comunistă din Siberia sau Kazahstan. Cei care reușise să-și ia din Moldova ceva alimente sau lucruri pe care le puteau schimba ulterior pe mâncare au rezistat mai ușor, majoritatea însă au avut a trece prin calvarul foamei. În baza studiilor de istorie orală constatăm că deportații au trăit momente îngrozitoare, identice cu cele suportate de persoanele aflate în lagărele sovietice de concentrare. Astfel, putem afirma cu certitudine că regimul stalinist a practicat sistematic înfometarea deportaților în primul an de surghiun ca metodă de înjosire și subordonare a oamenilor pentru a-i face docili și obedienți.

Lectori și propagandiști în regimul comunist din România: între profesionalizare și profesionalism

Cristina PREUTU

Structura funcțională a regimului comunist era dată de către existența unei birocrății stabile, de aceea, regimul a acordat o grijă deosebită pentru instruirea și educarea nomenclaturii. Același principiu a fost aplicat și Secției de Propagandă și Agitație din subordinea Comitetului Central al PCR. Propagandiștii și lectorii care lucrau în această secție, atât la nivel central, cât și teritorial, au devenit agenți ai procesului de socializare directă difuzat în societate.

Întrebarea de la care pornește studiul nostru este aceea dacă corpul propagandistic a constituit sau nu o categorie profesională, o categorie a birocrăției comuniste. Claude Lefort susținea faptul că birocrăția este determinată de activități și comportamente specifice unui grup. Așadar, putem vorbi de un comportament coerent și conștient de grup în cazul propagandiștilor din regimul comunist din România? Pornind de la această întrebare studiul nostru se concentrează asupra anilor '60-'70, perioadă în care relaxarea ideologică s-a resimțit și asupra structurilor de putere, ducând la modificări ale dinamicii interne a birocrăției. În realizarea analizei am folosit, în special, documente ale fondului CC al PCR, din cadrul Arhivei Naționale Istorice Centrale din București.

Recuperări istorice. Personalități și acțiuni ale exilului românesc postbelic promovate ale cauzei Basarabiei (1949-1989)

Andreea TUZU

Prezentul demers este unul de recuperare a personalităților și acțiunilor exilului românesc postbelic al căror scop era acela de a face cunoscută istoria Basarabiei și de a atrage atenția oamenilor politici occidentali și opiniei publice din Vest asupra situației Basarabiei în anii regimului comunist. Pentru a răspunde acestui deziderat, lucrarea de față se va concentra, pe de o parte, asupra prezentării acelor personalități din cadrul exilului care au militat pentru promovarea cauzei Basarabiei și, în sens mai larg, a istoriei acestei provincii românești. Pe de altă parte, vor fi prezentate acțiunile întreprinse de aceste personalități în încercarea atingerii propriului dezideratului. În acest sens, vor fi reliefate principalele articole și lucrări publicate în exil referitoare la Basarabia, iar în ceea ce privește activitățile românilor din exil, vor fi evidențiate cu precădere cele întreprinse de Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, organismul de reprezentare a Basarabiei și Nordului Bucovinei în exil. Astfel că un accent deosebit în cadrul prezentei lucrări va cădea asupra acestei asociații fondate la data de 1 decembrie 1953, la Paris, de către diplomatul Nicolae Dianu, ce a strâns în jurul său o serie de personalități politice și culturale românești din exil. În esență, scopul acestei asociații era acela de a asigura permanența Basarabiei în cadrul exilului românesc postbelic.

Sursele care stau la baza documentării temei propuse constau în dosarele personale ale unora dintre personalitățile exilului românesc postbelic create de fosta Securitate, aflate în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (București), precum și într-o serie de publicații ale exilului românesc postbelic consultate fie în arhiva Bibliotecii Române de la Freiburg (Germania), fie în arhiva Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (București). De asemenea, pentru elaborarea acestui studiu vor fi utilizate și jurnale și memoriile ale unor exilați români, precum și unele lucrări generale sau speciale dedicate problemei exilului românesc postbelic.

Modul socialist de viață în colhoz. Repere istoriografice

Rodion RUSNAC

Prin reinstaurarea puterii sovietice în vara anului 1944, în spațiul pruto-nistrean se produc multiple schimbări la nivel politic, instituțional, cultural, socio-economic. Comunismul a reprezentat un moment de ruptură, o încercare de scoatere a băștinașilor din făgașul dezvoltării naturale, firești, prin includerea acestora într-un sistem ideologic-represiv, care a lăsat în urmă numeroase urme în imaginarul colectiv. Regimul instituit în RSSM, în primii ani de după Războiul al Doilea Mondial, a întreprins măsuri radicale în vederea așezării pilonilor economiei socialiste și anume proprietatea statului asupra mijloacelor de producție, planificarea de stat, cincinale și crearea gospodăriilor colective (colhozuri). Procesul creării gospodăriilor colective a fost unul brutal, fiind încălcat principiul înscrierii benevole. De veacuri fiind obișnuită cu munca individuală, majoritatea țărănimii nu accepta formele colective de organizare ale gospodăriei, manifestând o atitudine ostilă. Statul sovietic a purces la o activitate migăloasă de convingere, de susținere economică și organizatorică a gospodăriilor colective. Când aceasta nu a funcționat, țărănimea a fost colectivizată forțat, iar cei care nu au fost de acord cu această măsură a regimului, au fost supuși represaliilor. Deceniile care au urmat perioadei post-colectivizare sunt apreciate diferit în istoriografia autohtonă. Acest fapt este împiedicat pe de o parte de incoerența și viziunea deformată a realităților socialiste, oferite de istoriografia sovietică, iar pe de altă parte de lipsa unor cercetări de moment comprehensive care să prezinte imaginea reală a vieții cotidiene în colhoz. Se impun așa opinii istoriografice precum cele ale lui K.P. Obolenski, P.A. Cojucari, M.K. Sîtnic, L.P. Dergaciovă etc. Aceste studii, precum și altele specifice epocii, corespund în primul rând rigorilor ideologico-științifice ale perioadei, de aceea o analiză critică și corespunzătoare nu poate fi obținută fără a cerceta lucrări din perioada post-sovietică. Iar în acest sens, menționăm un șir de autori precum L. Bulmaga, I. Șișcanu, V. Pasat. În baza volumului de informații acumulate și opiniilor istoriografice analizate cercetarea de față urmează să elucideze vechile stereotipuri și mituri ce vizează activitatea sătenilor în gospodăriile colective sovietice prin prisma opiniilor istoriografice, dar și să ofere noi repere științifice în studierea cotidianului socialist și vieții colhoznice.

Politica de personal a MAE către Legația RPR din Washington, în timpul Războiului Rece (1960-1961)

Paul NISTOR

În toată perioada anilor '50 din secolul XX, personalul Legației Republicii Populare Române din Washington a avut de înfruntat o situație tensionată, fiind îndreptățită percepția de „cetate asediată”, aflată în mijlocul societății inamice. Văzuți de administrația, presa și opinia publică americană ca niște instrumente docile și tenebroase ale Moscovei, diplomații români au trebuit să se acomodeze treptat unei atmosfere anti-comuniste brutale. Americanii de rând erau circumspecți în a avea relații cu reprezentanții Europei de Est, presa publică constant articole acuzatoare la adresa democrațiilor populare, iar deplasările diplomaților comuniști pe teritoriul SUA erau blocate, adeseori aceștia fiind supravegheați și hărțuiți de serviciile secrete. Se practicau expulzările de diplomați, iar mediile culturale și intelectuale, inflamate de discursurile lui McCarthy și ale adepților săi, se fereau de legături cu est-europenii. La acestea se adăugau, de multe ori, necunoașterea limbii engleze și a cutumelor americane, precum și intimidările și provocările cu care membrii mai energici ai diasporei românești puneau presiune pe Legația RPR. Politica de personal a MAE către Legația RPR din Washington, în 1960-1961, e un indicator pentru situația diplomației românești din acele timpuri.

Stalinismul între flux și reflux: impactul anului 1968 asupra României

Silviu B. MOLDOVAN

Una din dezbaterile istoriografice relativ intense din ultimii ani este ipoteza resurgenței stalinismului în România condusă de Nicolae Ceaușescu (momentul exact de debut al acestui proces fiind de asemenea unul disputat).

Repunerea ideologiei în centrul vieții sociale, după mijlocul anilor '70, la fel ca și opoziția regimului ceaușist, din perioada 1988-1989, la politicile reformiste pe care le considera ca fiind destinate a restaura capitalismul de tip interbelic, în contrast cu simpatia arătată în 1968 față de „Primăvara de la Praga” și față de „socialismul capitalist” titoist, sunt certitudini incontestabile. În ceea ce privește eticheta de stalinism însă (chiar în varianta sa excentrică de „stalinism național”) argumentele pro și contra par deopotrivă de fundamentate. În opinia noastră, ideea de revenire la stalinism este una validă dacă considerăm stalinismul ca pe o chestiune de stil, însă dacă considerăm (în ceea ce ne privește, suntem adepții acestei opinii) că stalinismul este inseparabil de Gulag, atunci ea devine neîntemeiată.

Contrar aparențelor, considerăm că impactul anului 1968 a fost unul masiv nu numai asupra populației României, cât și asupra elitelor politice de la București, fapt care explică anumite evoluții cristalizate în timp. Asupra acestei interpretări ne propunem să stăruim în comunicarea pe care v-o propunem.

Didactica istoriei și preeminența hermeneutică a întrebării

Cristiana-Maria ASĂVOAIE

Hermeneutica filosofică gadameriană este exploatată de mai bine de două decade în spațiul occidental în cadrul filosofiei educației. Reactualizarea conceptului de Bildung întreprinsă de Hans-Georg Gadamer cu precădere în „Adevăr și metodă”, centralitatea dialogului ca experiență hermeneutică în filosofia sa, perspectiva gadameriană asupra comprehensiunii sunt doar unele dintre elementele filosofiei hermeneutice ce au un impact semnificativ asupra manierei în care este înțeleasă educația. În lucrarea de față se va aduce în discuție relevanța priorității hermeneutice a întrebării pentru didactica istoriei. Înțelegerea cunoașterii în perspectiva unei logici a întrebării și a răspunsului, preluate de Gadamer de la Robin George Collingwood, mai curând decât sub semnul unei logici clasice a propozițiilor adevărate sau false pune în lumină un alt mod de a înțelege procesul predării-învățării. În efortul cunoașterii, întrebarea este prioritară față de aserțiuni întrucât provoacă mișcarea gândirii spre ceea ce nu este cunoscut. Însă nu orice formulare interogativă are deschiderea și caracterul transformativ specifice experienței hermeneutice. Filosoful german vorbește despre „întrebările adevărate” care, deși determină o direcție a cercetării, nu presupun deja un răspuns. Întrebările adevărate sunt cele care aduc într-un orizont deschis ceea ce se întrebă. Este posibilă ridicarea unei întrebări adevărate în sala de clasă? Cum poate fi reînțeleasă didactica istoriei dacă o astfel de experiență este posibilă?

Războiul digital al scrierii (hiper)istoriei. Fapte brute, neutralitate axiologică și identitate culturală @ Wikipedia

Constantin VICĂ

Chiar dacă ne place sau nu, Wikipedia („o enciclopedie online liberă, cu acces gratuit, dezvoltată în mod colaborativ de către voluntari. et”) este prima sursă de informare, verificare, atestare și astfel convingere pentru milioane de oameni din diferite culturi și societăți. Dar, chiar dacă sunt scrise respectând reguli dure impuse de o armată de editori, articolele din Wikipedia reprezintă, uneori, o dezamăgire intelectuală. Faptele și valorile sunt amestecate; ipotezele istorice trec drept cunoașterea finală, adevărată și justificată; iar determinismul istoric și constructivismul social sunt asumate (în mod tacit) ca fiind în egală măsură adevărate. Ce e interesant la Wikipedia e faptul că fiecare articol are propria istorie (de revizuirii și completări), cu alte cuvinte se poate observa atât dezvoltarea sa în timp, cât și construcția unui câmp alternativ, de amatori, al dezbaterii istoriografice.

Propun să utilizăm categoria de *intrigă* (Veyne 1979) cu scopul de a înțelege fenomenul de *scriere colectivă continuă* pe Wikipedia și *temporalitatea polemicilor* din jurul subiectelor fierbinți ale istoriei din ultimele două secole. Așa cum afirma și Rosenzweig (2006), istoria este un subiect al revizuirii continue. Cum are loc aceasta? Ca într-un experiment natural, Wikipedia ne permite să urmărim procesul revizuirii.

Wikipedia este, în primul rând, un tip special și pervers de tehnologie: este făcută din limbaj. În al doilea rând, ca orice tehnologie, în general, nu poate fi neutră: ea încorporează valori (Bunge 2003; Feenberg 2004). Al treilea aspect de luat în considerare este dinamica acestui *sistem sociotehnic* (Niederer, van Dijck 2010): conținutul său epistemic evoluează, limbajul de marcare (wiki) se schimbă, regulile sunt puternice, iar dezbaterea nu are sfârșit. Cele mai importante valori ale Wikipedia sunt deschidere și neutralitatea (putem observa același ideal și în cazul științelor sociale). Teza pe care vreau să susțin este că în interiorul sistemului Wikipedia distincția fapt – valoare este neclară subminând idealul neutralității axiologice. Diferențele de valori deschid calea spre „războaie” *inter* și *intra*-culturale (Yasseri et al. 2014). Ce scenariu să alegem: *hiperistoria* (Floridi 2012), adică o convergență totală a istoriilor într-un depozit de cunoaștere global, sau imposibila coexistență a vocilor? Sunt wikipediștii de azi contra-partide ale scriitorilor și filosofilor care au modelat *la République des Lettres, encyclopédistes* ai unei ere digitale bazate pe o logică booleană, binară?

Colaborarea interparlamentară dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (27 august 1991 - 27 iunie 2014)

Ilie GÎRNEȚ

Colaborarea cu Uniunea Europeană a fost întotdeauna o prioritate pentru Republica Moldova, însă până la definirea scopurilor a fost nevoie de stabilirea și consolidarea relațiilor diplomatice. Republica Moldova, în calitate de subiect al relațiilor internaționale, a inițiat colaborarea cu Uniunea Europeană (UE) după obținerea independenței, la 27 august 1991.

Dorința de colaborare și integrare în UE a noilor state formate, face ca la 20 iulie 1992 Comisia Europeană să inițieze procedura de semnare a acordurilor de parteneriat și cooperare cu noile state. În acest scop au demarat negocieri cu mai multe țări ale Comunității Statelor Independente (CSI), însă nu și cu Republica Moldova.

Dezvoltarea relațiilor dintre UE și RM încep în luna aprilie a anului 1994, când Comunitatea a lansat negocieri oficiale cu statul nostru asupra Acordului de Parteneriat și Cooperare (APC) și care se finalizează cu semnarea lui, la 28 noiembrie 1994. Implementarea cu succes a Acordului, începe din 1998, iar cadrul său instituțional prevedea crearea unor organisme, care urmau să se ocupe cu aplicarea și gestionarea lui în practică. Un astfel de organism a fost Comitetul de Cooperare Parlamentară (CCP).

Astfel, de la stabilirea relațiilor parlamentare între UE și RM au avut loc optsprezece reuniuni ale CCP dintre UE și RM, care a activat din 1998 până în 2014, când va fi substituit de Comitetul Parlamentar de Asociere UE-RM.

Atribute și exponate în muzeul privat al familiei Juravschi

Ion Valer XENOFONTOV

În casa privată a familiei Juravschi din sectorul Centru al municipiului Chișinău se păstrează atribute și exponate ale dublului campion olimpic Nicolae Juravschi, maestru emerit al sportului, Laureat al Premiului Național în domeniul sportului, cavaler al Ordinului Republicii. Ideea și conceptul formării acestui muzeu unic în spațiul pruto-nistrean îi aparține doamnei dr. în economie Lucia Juravschi, soția sportivului de performanță. Cunoscând valoarea și truda pe care a depus-o soțul – Nicolae Juravschi – în lungul și dificilul traseu olimpic, a dorit să fixeze tezaurul memoriei pentru familie, apropiați, dar și pentru publicul larg, atributele și exponatele victoriilor obținute de campionul invincibil. Organizarea unui muzeu privat de acest gen constituie un element inedit al tradițiilor din familiile de nobili occidentale. Recentele cercetări genealogice efectuate de dr. Alexandru Furtună de la Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei relevă faptul că, pe filieră paternă, Nicolae Juravschi este descendent din neam de nobili polonezi de la Cetatea Albă.

În total în spațiul memoriei și recunoașterii valorice sunt plasate circa 200 de medalii obținute în urma competițiilor sportive. Ansamblul de medalii olimpice (două din aur cucerite la Seul în 1988 și una din argint cucerită la Atlanta în 1996) din raza centrală a muzeului privat este cel care scoate în evidență importanța, valoarea și unicitatea acestui muzeu. Muzeul privat al familiei Juravschi constituie o spațialitate sacră pentru căminul familiei olimpice, dar și o memorie conservată și transmisă generațiilor pentru un succes unic atât în sportul autohton, cât și în cel mondial.

CUPRINS

PROGRAM	3
REZUMATELE COMUNICĂRILOR	19
<u>Ion AGRIGOROAIEI</u>	
Profesorul dr. Gheorghe Palade și procesul integrării Basarabiei în România întregită	19
<u>Anatol PETRENCU</u>	
Gheorghe Palade – istoric al perioadei interbelice românești.....	20
<u>Valentin ARAPU</u>	
Gheorghe Palade: radiografia unei bibliografii realizate prin cercetare și lupta pentru emancipare națională	21
<u>Vladimir POTLOG</u>	
Gheorghe Palade (1950-2016): istoric și om al cetății	22
<u>Nicolae CIUBOTARU</u>	
Gheorghe Palade – pedagog, istoric, profesor	23
<u>Dumitru SÎRGIHI</u>	
Gheorghe Palade – profesorul, cercetătorul și omul cetății	24
<u>Silvia GROSSU</u>	
Gheorghe Palade: mesajul constant de încurajare a tinerilor cercetători de istoria presei naționale	25
<u>Valentina BUTNARU</u>	
Gheorghe Palade: „Eu țin la folosul națiunii, nu la fala mea”	26
<u>Elena MURARU</u>	
Vocația de dascăl universitar a profesorului Gheorghe Palade.....	27
<u>Ion NICULIȚĂ</u>	
Coefficientul de credibilitate a reconstituirii realităților istorice	28
<u>Mariana VASILACHE-CUROȘU</u>	
Istoria unui muzeu dispărut: peregrinările colecțiilor arheologice prin târgul Chișinăului	30
<u>Sergiu BODEAN</u>	
Locuirea eneolitică din bazinul râului Botna	31
<u>Eugen MISTREANU</u>	
Note privind documentarea siturilor gumelnițiene (varianta Bolgrad) în spațiul pruto-nistrean	32

<u>Ghenadie SÎRBU, Małgorzata RYBICKA, Aleksandr DIACHENKO, Dariusz KRÓL</u>	
Grupul Gordinești în contextul eneoliticului târziu din bazinul Nistrului Superior, Bugului de Nord și al Horynului.....	34
<u>Vitalie BURLACU, Ghenadie SÎRBU, Natalia PAȘENCIUC</u>	
Inventarul litic din așezarea eneolitică târzie Gordinești II-Stînca goală.....	35
<u>Victoria SURDU</u>	
Delimitări cronologice ale culturii lamnaia în spațiul carpato-nistrean	36
<u>Mariana SÎRBU, Stanislav ȚERNA</u>	
Stolniceni II – o nouă așezare cu „cenușare” descoperită în zona de nord a Republicii Moldova.....	37
<u>Aurel ZANOCI</u>	
Topografia fortificațiilor hallstattiene timpurii din spațiul tiso-nistrean	39
<u>Oleg LEVIȚKI, Livia SÎRBU</u>	
Motive estice în complexul ceramic al așezării din prima epocă a fierului Trinca „Izvorul lui Luca”.....	40
<u>Денис ТОПАЛ</u>	
Генезис клинкового оружия на западных рубежах Скифии. Трансильвания и Южные Карпаты	41
<u>Andrian FORMANCIUC</u>	
Specificul și importanța unor obiecte de schimb în cadrul relațiilor comerciale dintre traci și colonizatorii greci (sec. VII-VI a. Chr.).....	42
<u>Andrei COROBCEAN</u>	
Problema abordării etnice a variației stilului artistic din spațiul balcano-carpato-pontic în secolele V-III a. Chr.	43
<u>Octavian MUNTEANU</u>	
Noi descoperiri în vestul promontoriului Butuceni (campania anului 2016).....	45
<u>Sergiu POPOVICI, Ion CIOBANU</u>	
Fortificația din perioada romană de la Etulia, UTA Găgăuzia (informație preliminară).....	46
<u>Mihaela IACOB, Dorel PARASCHIV</u>	
Cercetări arheologice în situl (L)Ibida.....	47
<u>Constantin STOENESCU</u>	
Ce mai înțelegem astăzi prin expresia lui Iorga „Bizanț după Bizanț”? O analiză conceptuală.....	48
<u>Victoria COJOCARU</u>	
„Trădare și pedeapsă” în Moldova secolelor XIV-XVI.....	49
<u>Emil DRAGNEV</u>	
„Teoria sfinților” în naosurile bisericilor din Moldova secolelor XV-XVI	50

<u>Sergiu CHIOSA</u>	
Observații asupra consacrării ctitoriilor lui Ștefan cel Mare	51
<u>Ion EREMA</u>	
Despre capitulațiile Imperiului Otoman cu Polonia și Rusia în secolul al XVII-lea - începutul secolului al XVIII-lea	52
<u>Aurel NICODEI</u>	
Construcții religioase la Curbura Carpaților, secolele XVII-XVIII	54
<u>Costică ASĂVOAIE, Cosmin NIȚĂ</u>	
Parcursurile unui Proiect istoriografic	55
<u>Anatolie BAJORA</u>	
Religia la găgăuzi de-a lungul timpului	56
<u>Ion GUMENĂI</u>	
Disputele funciare dintre mănăstirile din nordul Moldovei, reflectate în opera lui Andronic Popovici „Istoria sfintelor mănăstiri Neamț și Secu”	57
<u>Eugen CERNENCHI</u>	
Doi „diplomați de carieră” din secolul al XVI-lea – Avram din Bănila și Nicolae Burlă	58
<u>Olesea BALACAN</u>	
Ciclul Pătimirilor și a Învierii din naosurile bisericilor din epoca lui Petru Rareș	59
<u>Alina FELEA</u>	
Conșiderații asupra istoriei familiei în Țara Moldovei: violența fizică (sec. XVII - înc. sec. al XIX-lea)	60
<u>Costică ASĂVOAIE, Adriana MIRON, Cosmin NIȚĂ</u>	
Începuturile unei restaurări. Cercetarea istorică și arheologică a bisericii „Sf. Atanasie și Chiril” din municipiul Iași	61
<u>Igor BERCU</u>	
„Raialele” Țării Moldovei în contextul războaielor ruso-austro-otomane din a doua jumătate al secolului XVIII-lea.....	62
<u>Igor CHIOSA</u>	
Organele de poliție în Basarabia între 1812-1828: Cadrul legal și principalele direcții de activitate	64
<u>Valentin TOMULEȚ</u>	
Onomastica românească din ținutul Hotin potrivit statisticii din 1821.....	65
<u>Иван ДУМИНИКА</u>	
К вопросу о болгарских священнослужителях, переселенцев в Бессарабию в 1830 г.	66
<u>Brîndușa MUNTEANU</u>	
Zestrea în Moldova regulamentară.....	67

<u>Andrei EMILCIUC</u>	
Procurile negustorești ca sursă de studiere a practicilor comerciale în Basarabia (1830-1853)	68
<u>Eugen-Tudor SCLIFOS</u>	
Sardinia și chestiunea sudului Basarabiei (1856)	69
<u>Angela BAXAN</u>	
Aspecte privind administrația provincială țaristă, birocrăția și corupția administrativă în lucrarea lui Anatole Leroy-Beaulieu <i>L'Empire des tsars et les Russes</i> (1881-1889)	70
<u>Cristina GHERASIM</u>	
Ațiunile de binefacere – element al modelelor mondene și cotidiene specifice mediului nobiliar din Basarabia în secolul al XIX-lea	71
<u>Petru GOLBAN</u>	
Piese de feronerie lucrate la turnătoria lui S. Serbov	72
Calitatea corpului didactic în cadrul școlilor agricole din Basarabia	73
<u>Ilie GULICA</u>	
Considerații privind evoluția învățământului secundar în Basarabia (a doua jumătate a secolului XIX - începutul secolului XX)	74
<u>Silvia SCUTARU</u>	
Tezele istoriografice sovietice și contemporane cu privire la evoluția bisericii basarabene la răscrucea secolelor XIX-XX	75
<u>Corneliu CIUCANU</u>	
Iașii la 1917 și pericolul bolșevic	76
<u>Alexandru GHEȚAN</u>	
Reorganizarea sistemului medico-sanitar din Basarabia anilor 1918-1919	77
<u>Iurii SEMENIUC</u>	
Reforma agrară din 1921 în Basarabia pentru uzul elevilor	78
<u>Bogdan MINEA</u>	
Un așezământ de cultură din perioada interbelică – Ateneul Tătărași	79
<u>Carmen CIORNEA</u>	
Aseceristul Sandu Tudor între etnocentrism și universalism	80
<u>Vasile FILAT</u>	
Cercurile de tineret ale Bisericii Baptiste din Basarabia	82
<u>Vasile CREȚU</u>	
Construcția localurilor de școală secundară în Basarabia interbelică	83
<u>Silvia GROSSU</u>	
Valențe identitare în activitatea publicistică a Mitropolitului Gurie al Basarabiei	84

<u>Dan RADU</u>	
Un an de activitate a administrației românești în orașul Odesa	85
<u>Ludmila D. COJOCARU</u>	
Impactul politicilor represive de sovietizare în rândul persoanelor minore din RSS Moldovenească (1940-1941, 1944-1953): considerații asupra unei probleme de cercetare.....	86
<u>Liliana ROTARU</u>	
„Foștii” – angajați în sistemul de învățământ superior din RSS Moldovenească după 1944	87
<u>Daniel LAZAR</u>	
Refugiații iugoslavi din România: exilați politici sau „agenții lui Tito”? (1948-1952)	89
<u>Lidia PĂDUREAC</u>	
Foamea în deportare: mărturii ale supraviețuitorilor basarabeni și bucovineni.....	90
<u>Cristina PREUTU</u>	
Lectori și propagandiști în regimul comunist din România: între profesionalizare și profesionalism.....	91
<u>Andreea TUZU</u>	
Recuperări istorice. Personalități și acțiuni ale exilului românesc postbelic promoate ale cauzei Basarabiei (1949-1989)	92
<u>Rodion RUSNAC</u>	
Modul socialist de viață în colhoz. Repere istoriografice	93
<u>Paul NISTOR</u>	
Politica de personal a MAE către Legația RPR din Washington, în timpul Războiului Rece (1960-1961)	94
<u>Silviu B. MOLDOVAN</u>	
Stalinismul între flux și reflux: impactul anului 1968 asupra României.....	95
<u>Cristiana-Maria ASĂVOAIE</u>	
Didactica istoriei și preeminența hermeneutică a întrebării.....	96
<u>Constantin VICĂ</u>	
Războiul digital al scrierii (hiper)istoriei. Fapte brute, neutralitate axiologică și identitate culturală @ Wikipedia.....	97
<u>Ilie GÎRNEȚ</u>	
Colaborarea interparlamentară dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană (27 august 1991 - 27 iunie 2014).....	98
<u>Ion Valer XENOFONTOV</u>	
Atribute și expozate în muzeul privat al familiei Juravski.....	99

